

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування**

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувачка кафедри,
д.е.н., проф.**

_____ **Світлана ХАЛАТУР**
« ____ » _____ **2024 р.**

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: Управління оборотним капіталом підприємства та напрями
його вдосконалення**

Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування
та фондовий ринок»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувачка

Яна ШАПКА

**Науковий керівник,
д.е.н., професор**

Світлана ХАЛАТУР

Дніпро – 2024

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Обліку і фінансів

Кафедра: Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Освітньо-професійна програма: «Фінанси, банківська справа та страхування»

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Ступінь вищої освіти: Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____
« _____ » _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ на підготовку кваліфікаційної роботи

Шапки Яни Іванівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Управління оборотним капіталом підприємства та напрями його вдосконалення

Науковий керівник: Халатур Світлана Миколаївна, д.е.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від «09» жовтня 2024 р. № 3364.

2. Термін подання здобувачем роботи: «06» грудня 2024 року.

3. Вихідні дані до роботи: фінансова звітність ФГ «Орхідея»; нормативно-правові акти, що регулюють управління фінансами підприємств; наукові публікації; аналітичні матеріали та звіти за дослідженнями економічних і фінансових інститутів, консалтингових компаній, статистичні дані; інтернет-ресурси тощо.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Вступ. 2. Теоретичне підґрунтя управління оборотним капіталом підприємства. 3. Оцінка результатів управління оборотним капіталом ФГ «Орхідея». 4. Напрями вдосконалення управління оборотним капіталом підприємства. 5. Висновки і пропозиції.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

1. Специфіка оборотних коштів в аграрному секторі. 2. Концептуальні підходи до управління оборотними коштами. 3. Динаміка товарної продукції ФГ «Орхідея» та зрушення у її структурі. 4. Коливання показників фінансової стійкості ФГ «Орхідея». 5. Динамічні зміни індикаторів ліквідності ФГ «Орхідея». 6. Зрушення у показниках рентабельності ФГ «Орхідея». 7. Стратегічний підхід до управління оборотним капіталом підприємства. 8. Ключові етапи ухвалення рішень при виборі стратегії управління оборотним капіталом. 9. Прогнозна модель управління оборотним капіталом підприємства.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання «20» травня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретичне підґрунтя управління оборотним капіталом підприємства	12.07.2024	виконано
2	Оцінка результатів управління оборотним капіталом ФГ «Орхідея»	16.09.2024	виконано
3	Напрями вдосконалення управління оборотним капіталом підприємства	04.11.2024	виконано
4	Висновки і пропозиції	25.11.2024	виконано
5	Оформлення роботи	06.12.2024	виконано

Здобувачка _____
(підпис)

Яна ШАПКА

Керівник роботи _____
(підпис)

Світлана ХАЛАТУР

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1. Сутність і класифікація оборотних коштів, їх специфіка в аграрному секторі	8
1.2. Концептуальні підходи до управління оборотними коштами: огляд теорій і моделей	15
1.3. Методичні підходи до оцінки ефективності управління оборотним капіталом підприємства	32
Висновки до розділу 1	47
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ФГ «ОРХІДЕЯ»	49
2.1. Загальноекономічна характеристика ФГ «Орхідея»	49
2.2. Аналіз фінансового стану та рентабельності ФГ «Орхідея»	58
2.3. Оцінка показників ефективності використання оборотного капіталу	65
Висновки до розділу 2	68
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	70
3.1. Підходи до забезпечення стратегії управління оборотним капіталом підприємства	70
3.2. Імплементация принципів фінансування складових оборотного капіталу підприємства	76
3.3. Прогнозування оборотного капіталу методом регресійного аналізу	79
Висновки до розділу 3	85
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	91
ДОДАТКИ	98

РЕФЕРАТ

Тема: «Управління оборотним капіталом підприємства та напрями його вдосконалення»

Кваліфікаційна робота містить: 97 с., 9 рис., 12 табл., 62 літературних джерела, 1 додаток.

Об'єкт дослідження – процеси управління оборотним капіталом підприємства.

Предмет дослідження – методи та інструменти управління оборотним капіталом підприємства.

Метою роботи є розробка ефективних підходів до управління оборотним капіталом підприємства для зміцнення його фінансової стійкості, ліквідності й конкурентоспроможності в умовах динамічного ринкового середовища.

Методи дослідження – аналіз і синтез, системний підхід, метод статистичного аналізу, фінансовий аналіз, метод порівняльного аналізу, метод регресійного аналізу.

В ході виконання кваліфікаційної роботи удосконалено методичні підходи до стратегічного управління оборотним капіталом підприємств, що забезпечують підвищення їх фінансової стійкості.

Результати рекомендовані до впровадження ФГ «Орхідея» у с. Чаплинка, Петриківського району Дніпропетровської області.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ, ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ
ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ, РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ, ОБОРОТНІСТЬ,
СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ

KEYWORDS

WORKING CAPITAL, EFFICIENCY OF WORKING CAPITAL
MANAGEMENT, PROFITABILITY, TURNOVER, MANAGEMENT
STRATEGY

ВСТУП

Оборотний капітал забезпечує безперервність операційної діяльності, сприяє виконанню зобов'язань і підтримує ліквідність. Наразі підприємства змушені адаптуватися до постійних змін і підвищення конкуренції. Неефективний менеджмент оборотного капіталу призводить до фінансових труднощів, зокрема нестачі коштів для покриття поточних витрат.

Зростання вартості фінансових ресурсів стимулює підприємства шукати способи оптимізації своїх активів. Правильне адміністрування оборотного капіталу дає змогу мінімізувати витрати, підвищити рентабельність і забезпечити фінансову стійкість. Особливе значення має оптимізація грошових коштів, запасів і дебіторської заборгованості, адже ці елементи безпосередньо впливають на прибутковість бізнесу.

Економічна нестабільність, інфляція та кризи створюють нові виклики для підприємств, змушуючи їх знаходити інноваційні підходи до управління фінансами. Сучасні цифрові технології надають можливість покращити контроль оборотного капіталу та приймати більш вивіренні рішення. Це забезпечує гнучкість і конкурентоспроможність підприємств у динамічному ринковому середовищі.

Тема є актуальною не лише для практичної діяльності підприємств, але й з наукового погляду. Її дослідження дозволяє розробляти нові моделі та підходи до адміністрування фінансових ресурсів. Удосконалення менеджменту оборотного капіталу підвищує інвестиційну привабливість підприємства і сприяє його стабільному розвитку. Це важливий крок на шляху до забезпечення довгострокової ефективності бізнесу.

Попередні дослідження у царині менеджменту оборотного капіталу широко представлені у наукових роботах економістів, серед яких: І.О. Бланк, Л.І. Бровко, М.О. Дергалюк, Ю.В. Дубей, Я.В. Зардова, Л.А. Костирко, Н.М. Купріна, Є.Ю. Мордань, О.І. Попрозман, І.В. Причепя, С.І. Терещенко, З.М.

Тітенко, Ж.Т. Черноусова та інші. Дослідники виділяють ключові аспекти, такі як збалансованість складу оборотного капіталу, зокрема управління запасами, грошовими активами, дебіторською заборгованістю. Значна увага приділяється розробці моделей для визначення раціонального рівня оборотних активів задля підвищення рентабельності бізнесу. Проте постають питання подальшого вдосконалення управлінських процесів щодо оборотного капіталу для адаптації підприємств до змін ринкових умов і впливу економічних криз.

Метою дослідження визнається розробка ефективних підходів до управління оборотним капіталом підприємства для зміцнення його фінансової стійкості, ліквідності й конкурентоспроможності в умовах динамічного ринкового середовища.

У межах дослідження доцільно розглянути конкретні завдання:

- дослідити сутність і класифікацію оборотних активів підприємства;
- розглянути концептуальні підходи щодо управління оборотним капіталом;
- систематизувати методичні підходи при оцінці успішності управління оборотним капіталом підприємств;
- розглянути загальноекономічну характеристику ФГ «Орхідея»;
- проаналізувати фінансовий стан і рентабельність ФГ «Орхідея»;
- надати оцінку показникам ефективності використання оборотного капіталу ФГ «Орхідея»;
- окреслити підходи до забезпечення стратегії управління оборотним капіталом підприємства;
- розглянути можливість імплементації принципів фінансування складових оборотного капіталу підприємства;
- обґрунтувати необхідний розмір оборотного капіталу методом регресійного аналізу.

Об'єкт дослідження: процеси управління оборотним капіталом підприємства.

Предмет дослідження: методи та інструменти управління оборотним капіталом підприємства.

До методів дослідження процесів управління оборотним капіталом фірми можна віднести: аналіз і синтез – для вивчення теоретичного підґрунтя управління оборотним капіталом й узагальнення наявних підходів і моделей; метод статистичного аналізу – для дослідження динаміки показників оборотного капіталу, встановлення тенденцій і закономірностей; фінансовий аналіз – для оцінки структури оборотного капіталу, ліквідності та рентабельності підприємства через фінансові показники; метод прогнозування – для розробки прогнозів щодо потреб підприємства в оборотному капіталі на основі аналізу минулих тенденцій та ринкових умов.

Інформаційна база дослідження включає такі джерела: фінансова звітність ФГ «Орхідея», що дозволяє оцінити стан його оборотного капіталу; нормативно-правові акти, що регулюють управління фінансами та оборотним капіталом підприємств; наукові публікації, що висвітлюють теоретичні аспекти та практичні підходи щодо управління оборотним капіталом; аналітичні матеріали та звіти за дослідженнями економічних і фінансових інститутів, консалтингових компаній, статистичні дані щодо ефективності управління капіталом у різних галузях; інтернет-ресурси тощо.

Наукова новизна дослідження розпізнається в удосконаленні методичних підходів до управління оборотним капіталом, що забезпечують підвищення фінансової стійкості підприємства.

Практичне значення дослідження полягає в наданні конкретних рекомендацій для підприємств при вдосконаленні управління оборотним капіталом, що сприятиме підвищенню їх ліквідності, зниженню витрат і збільшенню рентабельності.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність і класифікація оборотних коштів, їх специфіка в аграрному секторі

Оборотні кошти – це активи підприємства, які використовуються в процесі його господарської діяльності протягом одного року або одного операційного циклу, в залежності від того, який період є більшим [4]. Вони постійно перебувають у русі, тобто виробляють додану вартість і повертаються в підприємство у вигляді грошових коштів або іншої вартості.

До оборотних коштів відносяться грошові кошти, запаси дебіторська заборгованість невиробничі активи та короткострокові фінансові інвестиції.

Специфіка оборотних коштів в аграрному секторі показана на рис. 1.1.

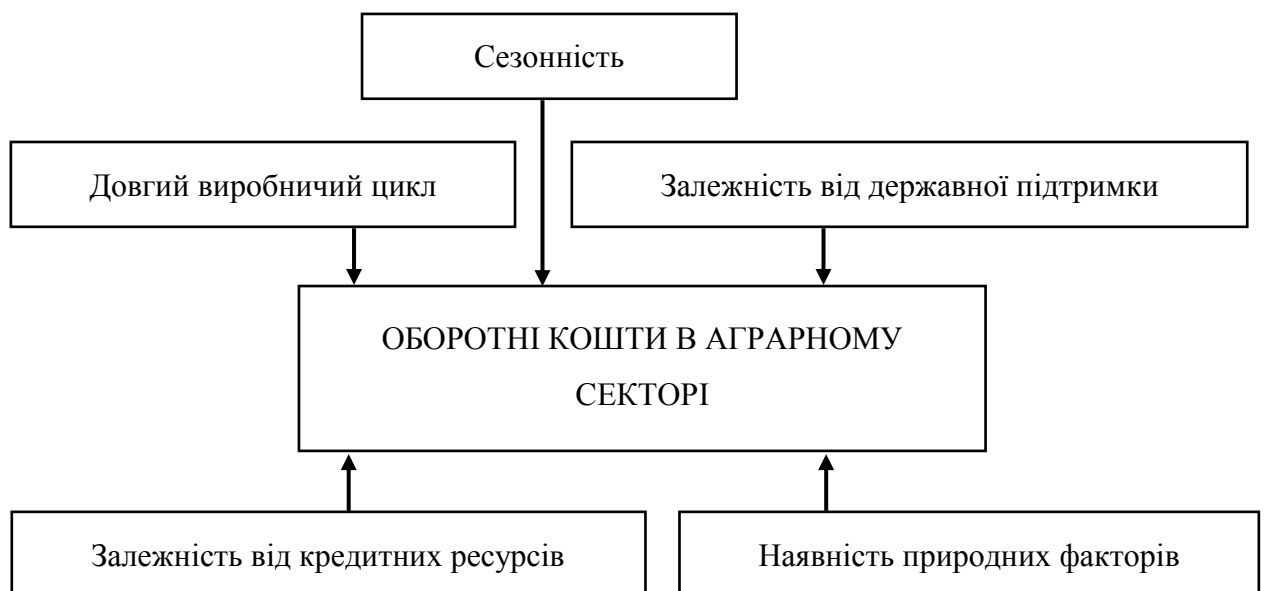

Рис. 1.1. Специфіка оборотних коштів в аграрному секторі

Сезонність є однією з головних характеристик аграрного виробництва і безпосередньо впливає на структуру та обсяги оборотних коштів. У сільському господарстві більшість процесів, пов'язаних з вирощуванням

культур або розведенням тварин, мають чітко визначені періоди активної роботи, що спричиняє сезонні коливання потреб у фінансових ресурсах.

Підготовка до посіву чи посадки культур вимагає значних грошових витрат на закупівлю насіння, добрив, засобів захисту рослин, пального та інших матеріалів. Ці витрати зазвичай припадають на початок року або на кінцеву частину попереднього року, коли фермери і агропідприємства формують свої запаси для наступного циклу [3].

В процесі посіву та посадки значно збільшується потреба в оборотних коштах для покриття витрат на сільськогосподарську техніку, оплату праці, оренду земельних ділянок, паливо, обробку ґрунту тощо. Витрати в цей період можуть значно перевищувати доходи від продажу попереднього врожаю.

У пік збору врожаю агропідприємства знову стикаються з великими витратами на технічне забезпечення (збирання врожаю, транспортування, зберігання). Оборотні кошти на цей період можуть знадобитися не тільки для покриття витрат на сам збір, а й для організації процесів післязбиральної обробки, сортування і упаковки продукції.

Після збору врожаю аграрії отримують доходи від продажу своєї продукції, що дозволяє їм поповнити оборотні кошти. Проте, залежно від ринку і умов продажу, частина продукції може залишатися на складі до наступного періоду, коли ціни будуть вищими або попит збільшиться. Отже, сезонний характер продажів також визначає коливання оборотних коштів.

В осінньо-зимовий період, коли більшість сільськогосподарських робіт завершено, аграрії часто зіштовхуються з тим, що потік доходів обмежений. В цей час значно знижуються потреби в матеріальних ресурсах, але оборотні кошти необхідні для підтримки діяльності: обслуговування техніки, виплата зарплат працівникам, виконання податкових зобов'язань тощо [8].

Сезонність у аграрному секторі вимагає постійного планування та управління оборотними коштами, адже в різні періоди року потреби в них значно змінюються. Аграрії повинні мати достатньо ресурсів для покриття

витрат під час пікових сезонів, а також ефективно управляти наявними коштами в періоди між зборами врожаю. Це також може включати стратегічне використання кредитів або державної підтримки для покриття тимчасових дефіцитів оборотних коштів.

Наявність природних факторів. Аграрний сектор має специфічну залежність від природних факторів, які прямо впливають на обсяг і потреби в оборотних коштах [29].

Погодні умови, такі як температура, опади, сонячне світло, можуть суттєво впливати на обсяги виробництва. Як приклад, несприятливі умови можуть призвести до неврожаю, що змушує аграріїв витратити більше коштів на відновлення або підтримку виробничого процесу. Погіршення кліматичних умов (посуха, заморозки) може збільшити витрати на зрошення, утеплення та інші заходи, які потребують додаткових фінансових вливань.

Оскільки сільськогосподарське виробництво підпорядковується сезонним циклам (посів, вирощування, збір врожаю), підприємствам потрібно мати значні обсяги оборотних коштів для закупівлі необхідних матеріалів (добрив, пального, засобів захисту рослин) до початку посівної кампанії. У зимовий період, коли більшість аграрних робіт не проводиться, запаси, що залишилися після врожаю, можуть продаватися або заморожуватися на складі, що також вимагає фінансування для зберігання та обробки [38].

Негативні природні явища, такі як повені, землетруси, бурі або лісові пожежі, можуть спричинити значні пошкодження врожаю або виробничої інфраструктури. Це вимагає додаткових інвестицій для відновлення діяльності і може призвести до короткочасного дефіциту оборотних коштів. Такі природні фактори потребують спеціальних резервів у вигляді страхових виплат або спеціальних фондів для надзвичайних ситуацій, що також пов'язано з управлінням оборотними коштами.

В умовах зміни клімату аграрії можуть бути змушені вкласти кошти в стійкіші методи землеробства, наприклад, в системи зрошення або розробку

нових, більш стійких сортів рослин. Такі інвестиції вимагають значних витрат на ранніх етапах, але в майбутньому можуть знизити залежність від несприятливих погодних умов [38].

В аграрному секторі існують природні цикли, які визначають періоди активності (наприклад, період посіву і збирання врожаю), що потребує значних вкладень у певний час року для підтримки безперервного виробничого процесу. Оборотні кошти повинні бути доступні для фінансування закупівель на початку посівного періоду і для підтримки діяльності в період між сезонами [55].

Таким чином, природні фактори безпосередньо визначають потреби в оборотних коштах в аграрному секторі, змушуючи підприємства планувати фінансові ресурси з урахуванням погодних умов, сезонності та можливих ризиків, пов'язаних з навколишнім середовищем.

Довгий виробничий цикл. В аграрному секторі виробничий цикл часто має значну тривалість, що визначає потребу в обсягах оборотних коштів для забезпечення безперервного процесу виробництва. Вирощування сільськогосподарських культур потребує тривалого часу від посіву до збору врожаю. Наприклад, для зернових культур цей процес може тривати від кількох місяців до року, а для дерев – навіть кілька років. Це означає, що витрати на закупівлю насіння, добрив, пестицидів, а також на обробку землі та збирання врожаю виникають ще до того, як буде отримано фінансовий результат у вигляді доходу від продажу продукції [50].

В аграрному секторі, особливо в тваринництві, виробничий цикл може бути ще довшим. Тварини (як худоба, так і птиця) потребують кормів, догляду, вакцинації і лікування протягом певного часу до досягнення ними товарного стану. Протягом цього періоду необхідно постійно витратити кошти на закупівлю кормів, обробку приміщень, оплату праці. Тваринництво має особливість, де кошти вкладені в тварин, які ще не приносять доходу (наприклад, телята або поросята, які будуть продані через декілька місяців).

Виробничий процес в аграрному секторі часто передбачає великі

одноразові витрати на придбання техніки, будівництво складів, зберігання врожаю тощо. Всі ці витрати можуть бути значними, але зазвичай вони не приносять негайного доходу. Крім того, техніка та інфраструктура потребують регулярних витрат на ремонт та обслуговування, що також збільшує вимоги до оборотних коштів. В аграрному секторі ціни на продукцію можуть коливатися в залежності від багатьох факторів, включаючи погодні умови, зміни попиту, конкуренцію, що може призвести до затримок в отриманні доходу. Наприклад, аграрії можуть не отримати оплату за свою продукцію одразу після її збору через фактори, які впливають на ринок. Це означає, що оборотні кошти повинні бути достатніми для покриття витрат до моменту отримання грошових надходжень [53].

З огляду на тривалість виробничих циклів, сільгоспвиробники часто звертаються до довгострокових кредитів або інших фінансових інструментів для покриття витрат на протязі цього часу. Однак це також означає, що вони повинні мати стабільний доступ до оборотних коштів для обслуговування таких зобов'язань.

Таким чином, довгий виробничий цикл в аграрному секторі вимагає від підприємств значних витрат на забезпечення безперервності виробничого процесу та потребує ефективного управління оборотними коштами для забезпечення ліквідності та фінансової стабільності.

Залежність від кредитних ресурсів. В аграрному секторі, особливо в періоди між сезонами або в умовах непередбачуваних погодних змін, підприємства часто стикаються з труднощами в забезпеченні стабільного грошового потоку [53].

У виробництві аграрної продукції постійно необхідні великі кошти для закупівлі сировини (насіння, добрива, засоби захисту рослин, пально-мастильні матеріали), а також для утримання техніки, найму працівників, оренди землі тощо. На час збору врожаю підприємства можуть отримати дохід, але на етапах посівної чи догляду за культурами фінансовий потік може бути обмеженим. Це призводить до необхідності залучення зовнішніх

ресурсів.

Вартість виробництва сільськогосподарської продукції часто є значною, і тому аграрії можуть не мати достатньо власних коштів для покриття поточних витрат. У таких умовах підприємства часто звертаються до банків для отримання короткострокових кредитів на поповнення оборотних коштів. Кредити дозволяють підприємствам аграрного сектора своєчасно проводити необхідні закупівлі і оплачувати поточні витрати [48].

Аграрії часто використовують кредити для закупівлі технологічного обладнання, насіння, добрив та інших необхідних ресурсів, адже виробничий цикл часто не дозволяє відкладати витрати до отримання доходу. Залучення фінансування через кредитні лінії дозволяє фірмам функціонувати без значних затримок, навіть якщо грошовий потік від реалізації продукції ще не надійшов.

В багатьох країнах для аграріїв передбачені дотації, субсидії або пільгові кредити. Однак ці ресурси часто доступні тільки після певних процедур або на умовах, що можуть бути недостатньо оперативними, щоб покрити короткострокові потреби. У таких випадках кредити можуть бути важливими для забезпечення стабільного фінансування до отримання державної допомоги.

Через високу фінансову ризикованість сільськогосподарського виробництва (непередбачувані погодні умови, коливання цін на сільськогосподарську продукцію) кредити для аграріїв можуть бути дорожчими або менш доступними. Це може призводити до того, що підприємства змушені обирати між високими витратами на обслуговування кредитів і відмовою від необхідних інвестицій у виробництво, що ускладнює фінансове управління [47].

У зв'язку із сезонними коливаннями доходів, аграрії часто беруть короткострокові кредити або позики на початку посівної кампанії або під час заготівлі кормів та інших матеріалів, що згодом будуть реалізовані після збору врожаю. Ці кредити зазвичай мають короткий термін погашення, щоб

відшкодувати витрати після надходження доходу від реалізації продукції.

Отже, кредити та інші позикові кошти є важливим інструментом для аграріїв, оскільки забезпечують необхідний рівень оборотних коштів для безперервної господарської діяльності, але водночас створюють додаткові фінансові зобов'язання і ризики.

Залежність від державної підтримки. Державна підтримка є важливим елементом фінансування аграрних підприємств, особливо в країнах, де сільське господарство має стратегічне значення для економіки. Вона може бути спрямована на покриття витрат на виробництво, збереження сталого розвитку галузі та забезпечення продовольчої безпеки [51].

Державні субсидії можуть покривати частину витрат на виробничі потреби: закупівлю насіння, добрив, пального, техніки, а також на фінансування аграрних технологій. Це дозволяє підприємствам зменшити потребу у власних оборотних коштах, а отже, знижує рівень фінансового навантаження на виробника. Прямі дотації можуть надаватися виробникам за конкретні види продукції (зернові або молоко), що стимулює їх до збільшення обсягів виробництва. Субсидії на закупівлю сільськогосподарської техніки можуть полегшити витрати на модернізацію та оновлення обладнання, що безпосередньо впливає на скорочення витрат на виробництво [60].

Аграрні підприємства можуть отримувати податкові пільги, такі як знижені ставки податку на землю, податок на додану вартість (ПДВ) або інші місцеві податки. Це дозволяє підприємствам звільняти оборотні кошти, що могли б бути витрачені на сплату податків, і використовувати їх для закупівлі ресурсів або поповнення запасів.

Державні банки та фінансові установи часто пропонують кредити на пільгових умовах або надають державні гарантії для отримання кредитів комерційними банками. Це дозволяє аграрним підприємствам залучати фінансові ресурси на вигідніших умовах, що суттєво знижує витрати на фінансування поточних витрат [61].

Уряди можуть надавати підтримку експортерам сільськогосподарської продукції у вигляді субсидій на транспортування, знижок на митні збори, а також на фінансування сертифікаційних та маркетингових витрат. Це дозволяє аграріям покращувати свою платоспроможність і зменшувати залежність від внутрішнього ринку.

Держава може заохочувати аграріїв до впровадження екологічно чистих технологій через фінансування програм, спрямованих на збереження природних ресурсів або адаптацію до зміни клімату. Наприклад, державні гранти або кредити можуть бути виділені на розвиток органічного землеробства чи впровадження водозберігаючих технологій [60].

Зміни в аграрній політиці можуть мати значний вплив на структуру оборотних коштів аграрних підприємств. Наприклад, скорочення або скасування державних субсидій може спричинити нестачу коштів у підприємств, що буде вимагати додаткових фінансових ресурсів або підвищення рівня кредитування для забезпечення операційної діяльності.

Залежність аграрного сектору від державної підтримки означає, що оборотні кошти в цій сфері можуть значною мірою коливатися в залежності від політики, що проводиться урядом. Державні дотації, субсидії, пільгові кредити та інші форми підтримки зменшують фінансове навантаження на аграріїв і забезпечують їм необхідні оборотні кошти для розвитку, проте зміни в державній політиці можуть створювати значні фінансові ризики [40].

Отже, оборотні кошти є критично важливими для аграрного сектора через його високу залежність від сезонних факторів і особливостей виробничих процесів.

1.2. Концептуальні підходи до управління оборотними коштами: огляд теорій і моделей

Управління оборотними коштами є важливим аспектом фінансового менеджменту підприємства. Існує кілька концептуальних підходів до управління оборотними коштами, які базуються на теоріях та моделях. Основні теоретичні підходи і моделі представлено на рис. 1.2.

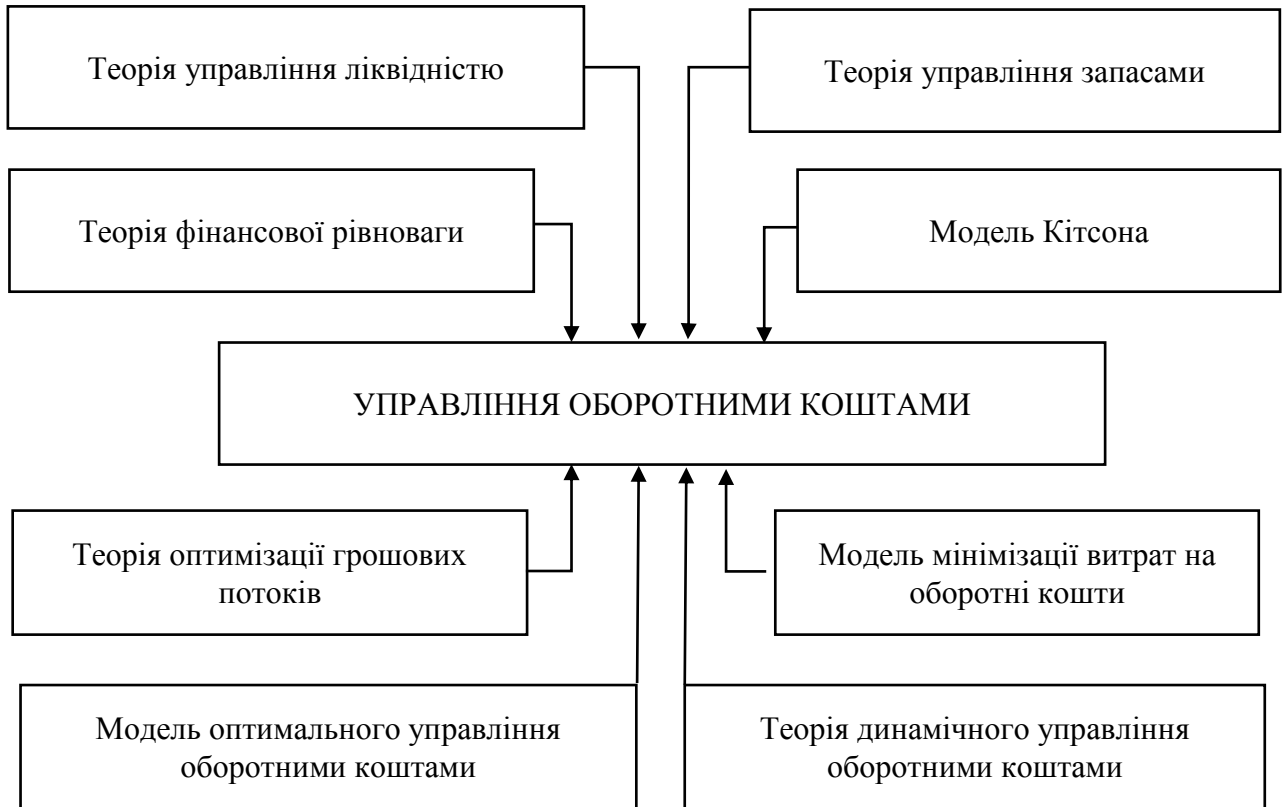

Рис. 1.2. Концептуальні підходи до управління оборотними коштами

Теорія фінансової рівноваги передбачає, що підприємства повинні підтримувати баланс між ліквідністю та рентабельністю, забезпечуючи достатній рівень оборотних коштів для задоволення поточних зобов'язань без надмірних витрат на зберігання коштів. Вона ґрунтується на ідеї, що існує оптимальний рівень оборотних активів, який дозволяє компанії ефективно функціонувати в умовах ринку. Ліквідність означає здатність компанії швидко перетворювати свої активи в грошові кошти для покриття поточних зобов'язань. Рентабельність, в свою чергу, залежить від ефективного використання ресурсів, зокрема, оборотних коштів. За цією теорією, підприємство повинно підтримувати достатній рівень ліквідних

активів, щоб мати змогу платити за поточними зобов'язаннями, але не настільки великий, щоб ці кошти не працювали для підприємства та не приносили додаткового доходу [37].

Оптимізація оборотних коштів є ключовим аспектом цієї теорії. Згідно з теорією фінансової рівноваги, підприємство повинно визначити оптимальний рівень грошових коштів, запасів та дебіторської заборгованості, що дозволяє не тільки задовольняти потреби поточної діяльності, але й використовувати ці кошти для інвестування в інші фінансові інструменти або для розвитку. Важливо, щоб рівень оборотних коштів не був надмірним, оскільки це може призвести до зниження рентабельності через витрати на утримання таких активів [32].

Надмірні оборотні кошти можуть призвести до витрат, пов'язаних з їх зберіганням (наприклад, інфляція, витрати на управління запасами, дебіторська заборгованість тощо). Підприємства прагнуть оптимізувати оборотні кошти, зменшуючи надмірні запаси або прискорюючи процеси дебіторської заборгованості, щоб скоротити витрати на фінансування та забезпечити більш ефективне використання коштів.

У цьому контексті «безпека» означає здатність підприємства мати достатні ліквідні кошти для покриття зобов'язань. Проте, якщо компанія тримає надмірні кошти в ліквідній формі (наприклад, у грошах або короткострокових інвестиціях), вона може втратити потенційний прибуток. «Прибутковість» означає досягнення високих доходів від оборотних коштів. Тому теорія фінансової рівноваги передбачає пошук оптимального балансу між ліквідністю та можливостями для отримання доходів від використання цих коштів [36].

Стратегії, що впливають з теорії фінансової рівноваги:

- теорія обмежених коштів – компанія повинна використовувати мінімальні кошти для досягнення ефективності, оптимізуючи їхню кількість, забезпечуючи достатній запас для своєчасного виконання зобов'язань;

- політика поповнення оборотних коштів – підприємства можуть

застосовувати політику швидкого поповнення оборотних коштів після кожного циклу використання. Це дозволяє забезпечити безперервність обігу коштів і стабільність фінансових потоків;

– диверсифікація джерел фінансування – для підтримки фінансової рівноваги компанія може диверсифікувати свої джерела оборотного фінансування. Це дозволяє не залежати від одного джерела і дає змогу більш гнучко управляти ліквідністю [46].

Теорія фінансової рівноваги допомагає компаніям ефективно управляти своїми оборотними коштами, підтримуючи достатній рівень ліквідності, щоб виконувати зобов'язання, але не накопичуючи надмірні кошти, що призводять до зниження рентабельності. Це дозволяє підприємствам досягати фінансової стабільності та оптимізувати свої фінансові ресурси.

Теорія управління ліквідністю є важливим аспектом фінансового менеджменту, орієнтованим на забезпечення підприємства достатнім рівнем грошових коштів для виконання своїх зобов'язань. Ліквідність означає здатність компанії своєчасно виконувати свої короткострокові фінансові зобов'язання, не створюючи ризиків для своєї діяльності [36].

Основною метою управління ліквідністю є гарантування того, щоб підприємство мало достатньо грошових коштів для покриття своїх поточних зобов'язань (зарплати, податки, постачання, короткострокові кредити). Ліквідність забезпечується через ефективне управління активами та пасивами підприємства.

Проблема ліквідності полягає в тому, що для того, щоб мати достатньо коштів для виконання зобов'язань, компанія може утримувати надмірну кількість грошових коштів або низькорентабельних активів. Це може негативно впливати на рентабельність, оскільки кошти, що не використовуються, не приносять доходу. Ідеальним є оптимальний рівень ліквідності, який дозволяє виконувати зобов'язання, не знижуючи рентабельність через надмірні запаси коштів або занадто великі заборгованості [6].

Управління грошовими потоками – це одна з ключових складових теорії управління ліквідністю. Управління грошовими потоками включає в себе контроль за надходженнями і витратами коштів, а також планування майбутніх фінансових потреб для забезпечення безперебійної роботи компанії. Це вимагає регулярного прогнозування та аналізу грошових потоків, щоб своєчасно виявити можливі дефіцити або надлишки коштів. Підприємства можуть використовувати кілька стратегій для підтримки необхідного рівня ліквідності, зокрема зберігання значних грошових резервів та оптимізація кредитних ліній і позик [10].

Аналіз ліквідності та фінансових коефіцієнтів. Для оцінки рівня ліквідності використовуються різні фінансові коефіцієнти, такі як:

- коефіцієнт поточної ліквідності – відношення поточних активів до поточних зобов'язань, відповідає на питання, чи достатньо активів для покриття короткострокових зобов'язань;

- коефіцієнт швидкої ліквідності – більш строгий коефіцієнт, який виключає запаси, оскільки вони можуть бути менш ліквідними. Цей коефіцієнт показує, чи може підприємство покрити свої зобов'язання без продажу запасів;

- коефіцієнт обіговості оборотних коштів – показує, як швидко підприємство може перетворювати свої оборотні кошти на грошові кошти, що є важливим для оцінки ефективності управління ліквідністю [9].

Низький рівень ліквідності може призвести до різноманітних проблем, таких як затримки в оплаті заборгованості, що може погіршити репутацію підприємства; погіршення умов для отримання кредитів, оскільки кредитори можуть побоюватися невиконання підприємства; зупинка операційної діяльності через неможливість придбати необхідні ресурси або оплатити послуги.

На управління ліквідністю також впливають зовнішні фактори, такі як зміни в податковій політиці, коливання процентних ставок, зміни валютних курсів або економічні кризи. Це може вимагати коригування фінансової стратегії для забезпечення достатньої ліквідності у випадку

непередбачуваних змін на ринку [14].

Управління ліквідністю є критичним для будь-якої компанії, оскільки забезпечує її фінансову стабільність і здатність виконувати зобов'язання. Вибір оптимальних стратегій, а також регулярний моніторинг та аналіз фінансових показників допомагає підприємствам ефективно керувати ліквідністю, забезпечуючи їхнє довгострокове фінансове здоров'я [11].

Модель оптимального управління оборотними коштами, або модель Cash Conversion Cycle (CCC), є однією з найпоширеніших та ефективних методик для аналізу та управління оборотними коштами компанії. Вона дозволяє оцінити, скільки часу необхідно для того, щоб компанія перетворила свої витрати в готівку. Основна мета цієї моделі – мінімізувати час, який проходить від моменту витрат на придбання товарів або послуг до моменту надходження грошей від продажу.

Модель CCC базується на трьох основних компонентах [46].

День інкасації дебіторської заборгованості – це середній час, протягом якого компанія чекає отримання грошей від своїх клієнтів після здійснення продажу. Чим менше цей показник, тим швидше підприємство отримує гроші за свої товари чи послуги.

$$DSO = \frac{\text{Середня дебіторська заборгованість}}{\text{Середні продажі на день}}$$

День обігу товарно-матеріальних запасів – це період, протягом якого підприємство утримує свої товари або матеріали до їх продажу або використання. Чим менший цей показник, тим швидше товар переходить з запасів у продаж і приносить прибуток.

$$DIO = \frac{\text{Середня вартість товарно – матеріальних запасів рів на день}}{\text{Середні собівартості проданих това}}$$

День кредиторської заборгованості – це час, протягом якого

підприємство зазвичай утримує свої зобов'язання перед постачальниками, перш ніж їх оплатити. Вищий показник DPO означає, що підприємство може більш тривало утримувати кошти перед тим, як їх витратити на оплату постачальникам [31].

$$DPO = \frac{\text{Середня кредиторська заборгованість}}{\text{Середні закупівлі на день}}$$

Комбінуючи ці три показники, отримуємо загальну формулу для розрахунку Cash Conversion Cycle (CCC). CCC вказує на те, скільки часу в середньому займає перетворення оборотних коштів на готівку.

$$CCC = DIO + DSO - DPO$$

DSO – якщо компанія може отримувати оплату за свої товари чи послуги швидше, це зменшує загальний цикл перетворення коштів. Це може досягатися за допомогою активнішого управління дебіторською заборгованістю, впровадження передоплат або поліпшення умов кредитування.

DIO – якщо компанія може швидше обертати свої товарно-матеріальні запаси, це також зменшує час, необхідний для перетворення коштів. Це досягається через ефективне управління запасами, зокрема, застосування методик, таких як JIT (Just-In-Time), або оптимізацію асортименту [57].

DPO – якщо компанія може відстрочити оплату постачальникам без погіршення відносин, це дозволяє їй зберігати більше коштів на рахунку і тим самим скоротити потребу в зовнішньому фінансуванні [26].

Важливість моделі CCC:

- мінімізація обігових коштів – зниження CCC дозволяє підприємству знизити потребу в оборотних коштах для фінансування діяльності, що, у свою чергу, знижує потребу в кредитах або інших зовнішніх джерелах фінансування;

- поліпшення ліквідності – скорочення CCC підвищує ліквідність

підприємства, що дає змогу здійснювати нові інвестиції або виконувати зобов'язання без необхідності шукати додаткове фінансування;

– збільшення рентабельності – зниження тривалості оборотного циклу дає можливість швидше заробляти на оборотних коштах, що підвищує рентабельність підприємства [58].

Таким чином, модель Cash Conversion Cycle є важливим інструментом для аналізу ефективності управління оборотними коштами і забезпечення фінансової стабільності підприємства.

Модель Кітсона є концептуальним підходом до управління оборотними коштами, яка базується на аналізі грошових потоків і важливості оптимізації рівня ліквідності підприємства. Ця модель дозволяє компанії знайти баланс між утриманням достатніх коштів для поточних зобов'язань і мінімізацією витрат на зберігання цих коштів.

Кітсон акцентує увагу на тому, щоб компанії мали достатній рівень ліквідних коштів для виконання поточних зобов'язань, зокрема виплати заробітної плати, податків, оплати постачальників тощо. Однак при цьому не слід накопичувати надмірні кошти, оскільки це може призвести до втрат від бездіяльності грошових активів. Згідно з моделлю, підприємства повинні підтримувати рівень ліквідності, який відповідає їхнім поточним фінансовим потребам, і не повинні утримувати зайві кошти, що не приносять доходу [63].

Один з головних аспектів цієї моделі – мінімізація витрат на утримання оборотних коштів, оскільки їх утримання в готівковій формі або на поточному рахунку може не приносити прибутку і навіть спричиняти додаткові витрати. Модель припускає, що компанії повинні інвестувати надлишкові кошти в короткострокові активи або в інші фінансові інструменти, що дозволяє отримувати дохід, замість того, щоб просто зберігати їх без діяльності.

Кітсон вважає, що існує певний оптимальний рівень оборотних коштів, що дозволяє підтримувати нормальну діяльність підприємства. Це оптимальне значення залежить від різних факторів, таких як індустріальні

особливості, сезонність бізнесу, очікувані коливання попиту і пропозиції на ринку. Занадто низький рівень оборотних коштів може призвести до невиконання зобов'язань і втрати ліквідності, тоді як надмірні запаси коштів можуть знизити рентабельність через низьку ефективність їх використання.

Модель Кітсона передбачає постійний аналіз грошових потоків підприємства, що дозволяє вчасно визначити, скільки коштів потрібно залишати в обороті для забезпечення платоспроможності. Важливо мати прогноз грошових надходжень і витрат, щоб бути готовим до коливань у фінансових потоках. Це дає змогу точно оцінити потреби в ліквідних коштах і скоригувати стратегію управління ними [63].

Кітсон також наголошує на важливості збалансованого підходу між короткостроковими і довгостроковими активами. Компанія не повинна концентрувати всі кошти в короткострокових активах, оскільки це може призвести до низького рівня доходу. З іншого боку, велика частина коштів в довгострокових активах може створювати проблему ліквідності, якщо компанія не зможе швидко отримати доступ до своїх коштів у разі потреби.

Модель Кітсона є особливо корисною для компаній, що працюють в умовах швидко змінюваного ринку або високої волатильності [59]. Вона допомагає:

- оптимізувати використання оборотних коштів;
- забезпечити підприємству достатній рівень ліквідності;
- мінімізувати витрати на зберігання великих сум грошей, які не приносять доходу.

Ця модель використовує стратегічний підхід до прогнозування і управління грошовими потоками, щоб досягти максимального рівня ефективності та прибутковості підприємства, при цьому не наражаючи його на фінансові ризики.

Теорія управління запасами є важливою складовою частиною ефективного управління оборотними коштами, оскільки неправильне управління запасами може призвести до фінансових втрат і зниження

ліквідності підприємства. Відповідно до цієї теорії, підприємства повинні зберігати оптимальний рівень запасів, щоб мінімізувати витрати, пов'язані з їх утриманням, і одночасно забезпечити безперервність виробничого процесу або задоволення попиту.

Підприємства мають визначати оптимальний рівень запасів на основі аналізу попиту, виробничих потужностей та можливостей постачальників. Занадто високий рівень запасів може призвести до витрат на їх зберігання, а занадто низький – до ризику нестачі товарів або матеріалів для виробництва чи продажу [53].

Витрати на зберігання запасів включають витрати на склади, страхування, обробку та транспортування запасів, а також витрати, пов'язані з утриманням старих товарів (наприклад, знеціненням). Теорія управління запасами передбачає використання стратегій, що дозволяють мінімізувати ці витрати, зберігаючи при цьому належний рівень запасів.

Для управління запасами підприємства використовують різні методи прогнозування попиту, такі як статистичний аналіз, методи аналізу трендів, сезонних коливань чи специфічних ринкових умов. Ці методи допомагають прогнозувати, коли і в якому обсязі запас буде вичерпано, що дозволяє своєчасно поповнювати запаси та уникати їх дефіциту.

Теорія управління запасами функціонує за рахунок трьох техніки методу "Just-in-Time" (JIT), модель EOQ (Economic Order Quantity) та моделі JIT (Just-in-Time) [57].

Метод "Just-in-Time" (JIT) – цей метод передбачає отримання необхідних матеріалів та товарів у точний момент, коли вони потрібні для виробничого процесу чи продажу. Це дозволяє мінімізувати витрати на зберігання запасів і знижує необхідність утримання великих складських приміщень [57].

Модель EOQ (Economic Order Quantity) – ця модель допомагає визначити оптимальний обсяг замовлення товарів або матеріалів, що знижує витрати на їх придбання та зберігання. Вона базується на балансуванні

витрат на замовлення і витрат на утримання запасів [49].

Модель JIT (Just-in-Time) – ґрунтується на постійному виведенні запасів до мінімуму і їх поповненні точно перед використанням, що дозволяє знизити витрати на зберігання і підвищити ефективність використання коштів.

Врахування ризиків, таких як коливання попиту, непередбачувані збої в постачаннях або природні катастрофи, також є важливою частиною стратегії управління запасами. Для зменшення цих ризиків використовуються різні методи, включаючи страхування запасів або створення буферних запасів, що можуть покрити непередбачувані обставини [39].

Для багатьох підприємств попит на певні товари або послуги може сильно варіюватися залежно від сезону чи циклічних змін на ринку. Теорія управління запасами передбачає коригування рівнів запасів залежно від очікуваних сезонних піків або спадів попиту, що дозволяє підприємствам бути готовими до змінних умов ринку.

Постійний моніторинг запасів необхідний для виявлення потенційних проблем у постачаннях або зайвих товарів. Використання систем автоматизованого контролю запасів дозволяє швидко реагувати на зміни, забезпечуючи своєчасну поставку або поповнення запасів, зменшуючи витрати на їх зберігання та обробку [34].

Основні цілі теорії управління запасами:

- оптимізація витрат на утримання запасів: зменшити витрати на зберігання, обробку і страхування товарів;
- забезпечення безперебійного виробничого процесу: гарантувати, що запаси будуть завжди в наявності для підтримки виробництва чи обслуговування клієнтів;
- покращення ефективності використання оборотних коштів: сприяти зменшенню витрат на фінансування запасів та покращенню ліквідності компанії [28].

Теорія управління запасами допомагає підприємствам знаходити

баланс між надлишковими запасами, що спричиняють додаткові витрати, і недостатніми запасами, що можуть призвести до порушення виробничого процесу або втрати клієнтів. Використання сучасних моделей і стратегій управління запасами є важливим аспектом фінансової стратегії підприємства, що сприяє збереженню ефективності та конкурентоспроможності.

Теорія оптимізації грошових потоків зосереджена на забезпеченні належного рівня грошових коштів для підприємства, що дозволяє ефективно управляти фінансовими ресурсами при мінімальних витратах. Цей підхід орієнтований на зменшення витрат на утримання грошових коштів при одночасному забезпеченні необхідного рівня ліквідності для виконання поточних зобов'язань. Основою для оптимізації грошових потоків є точне прогнозування надходжень і виплат. Зібрані дані допомагають передбачити майбутні фінансові потреби і забезпечити достатній рівень ліквідності для покриття поточних витрат. Прогнозування також дозволяє визначити періоди, коли може виникнути дефіцит грошових коштів або, навпаки, коли буде їх надлишок [10].

Надлишок грошових коштів може бути результатом високих доходів або неефективного використання фінансових ресурсів. Коли підприємство має надлишок, необхідно вирішити, як його оптимально розподілити, щоб отримати прибуток. Це може включати інвестування в короткострокові активи або погашення заборгованості. Дефіцит грошових коштів вимагає швидких заходів для залучення фінансування, таких як кредитування або оптимізація грошових потоків через швидше інкасування дебіторської заборгованості або зменшення витрат [10].

Теорія оптимізації грошових потоків включає в себе як короткострокове, так і довгострокове фінансове планування. Короткострокове планування фокусується на підтримці ліквідності підприємства для покриття поточних витрат, а довгострокове – на забезпеченні стабільного фінансування для розвитку компанії та вирішення стратегічних завдань.

Важливими інструментами оптимізації є різні фінансові продукти та послуги, такі як лінії кредиту, факторинг, дебіторська заборгованість і інші інструменти, що дозволяють швидко мобілізувати кошти в разі потреби. Використання таких інструментів дозволяє зменшити потребу в утриманні великих запасів грошових коштів, що може бути економічно неефективно [5].

Постійний моніторинг грошових потоків є важливим аспектом оптимізації. Це дозволяє вчасно виявляти проблеми з ліквідністю і швидко вживати заходів для їх усунення. Регулярний аналіз дозволяє виявити, де можна зекономити або де є можливості для підвищення ефективності використання коштів, наприклад, через зменшення витрат на утримання запасів або прискорення інкасації дебіторської заборгованості [13].

Теорія також передбачає оптимізацію структури грошових потоків підприємства, щоб забезпечити максимальну гнучкість і мінімізувати витрати. Це включає збалансоване використання грошових коштів для покриття операційних витрат, інвестицій та фінансування зобов'язань. Наприклад, це може включати використання «фінансових буферів», тобто резервних коштів, для уникнення прострочених платежів або надмірних витрат на відсотки за кредити.

Важливою складовою є управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, оскільки це безпосередньо впливає на грошові потоки підприємства. Швидке збирання боргів та грамотне управління відстрочками по платежах допомагає зберігати ліквідність. Встановлення чітких умов для дебіторів та контроль за виконанням умов угод дозволяє зменшити ризики виникнення дефіциту коштів [12].

Підприємства, які ефективно керують своїми грошовими потоками, можуть зменшити потребу в зовнішньому фінансуванні (кредити, позики) і скоротити витрати на обслуговування боргу. Постійне оптимізування грошових потоків дозволяє зберігати необхідний рівень ліквідності для виконання поточних зобов'язань і створює резерви для розвитку. Краще

управління фінансами дозволяє знижувати невиправдані витрати і максимально використовувати наявні кошти для генерування прибутку.

Загалом, оптимізація грошових потоків є важливим інструментом для досягнення фінансової стабільності та зростання підприємства. Цей процес допомагає забезпечити ефективне використання ресурсів і знижує фінансові ризики [18].

Модель мінімізації витрат на оборотні кошти фокусується на зниженні витрат, пов'язаних з утриманням оборотних активів, таких як запаси товарів, дебіторська заборгованість і грошові кошти. Основна мета цієї моделі — знайти оптимальний баланс між необхідним рівнем оборотних коштів і витратами на їх утримання, що дозволяє зменшити фінансові навантаження на підприємство.

Одним із основних напрямів є оптимізація запасів. Занадто великі запаси можуть призвести до високих витрат на їх зберігання, обробку та обслуговування, тоді як надто малі запаси можуть призвести до нестачі товарів і втрати продажів. Моделі оптимізації запасів, як-от EOQ (Economic Order Quantity), використовуються для визначення оптимальної кількості товарів для замовлення та рівня запасів, при якому загальні витрати (постачання, зберігання, обробка) будуть мінімальними [21].

Підприємства часто стикаються з витратами на фінансування дебіторської заборгованості, оскільки гроші, які знаходяться в боргу у клієнтів, не приносять відсотків або доходу. Для мінімізації витрат на дебіторську заборгованість підприємства можуть застосовувати стратегії управління дебіторами, зокрема скорочення періоду кредиту, більш суворе дотримання кредитної політики та застосування знижок для прискорення платежів. Важливо також оптимізувати процеси збору заборгованості, щоб знизити ризики невиплат і витрати на їх стягнення [19].

Надлишок грошових коштів на рахунках також може бути дорогим для підприємства, оскільки такі кошти не приносять доходу. Однак при недостатньому рівні грошових коштів можуть виникати труднощі з

виконанням зобов'язань. Тому важливо оптимізувати управління грошовими потоками, визначивши мінімальний рівень грошових коштів, необхідних для безперебійної роботи підприємства, та ефективно інвестувати або розподіляти вільні кошти. Це може включати використання короткострокових фінансових інструментів або розміщення коштів у депозити на вигідних умовах.

Методика мінімізації витрат.

На початку необхідно провести детальний аналіз витрат, пов'язаних з кожним компонентом оборотних коштів (запаси, дебіторська заборгованість, грошові кошти). Це дозволяє виявити області з найбільшими витратами і розробити стратегії для їх зниження. Для цього можуть використовуватися різні фінансові інструменти, наприклад, моделі прогнозування витрат або методи аналізу «чутливості» витрат [54].

Визначення оптимального рівня запасів і дебіторської заборгованості. Оскільки зменшення запасів або дебіторської заборгованості може призвести до втрат у вигляді пропущених продажів або неотриманих платежів, необхідно знайти оптимальний рівень кожного з цих елементів, який забезпечить збереження ліквідності і мінімізацію витрат.

Поліпшення процесів збору дебіторської заборгованості. Визначення чітких процедур для збору боргів, скорочення термінів прострочення і використання систем автоматизованого нагадування клієнтам є важливими заходами для зниження витрат, пов'язаних з дебіторською заборгованістю. Водночас зменшення кількості безнадійних боргів (відсоток прострочених платежів) дозволяє заощаджувати кошти, які можуть бути використані для інвестування в оборотні активи [62].

Використання методів, таких як JIT (Just-In-Time), може допомогти знизити рівень запасів на складах, водночас гарантуючи, що товари будуть доступні за потребою, без надмірних витрат на їх зберігання. Зменшення періодів замовлення і доставки дозволяє більш ефективно використовувати оборотні кошти [57].

Результати та переваги моделі:

- зниження витрат на зберігання запасів. Оптимізація рівня запасів дозволяє скоротити витрати на їх зберігання, обробку та страхування;
- покращення ліквідності. Зменшення дебіторської заборгованості та ефективніше управління грошовими потоками дозволяє зберігати більш високий рівень ліквідності, що знижує потребу у зовнішньому фінансуванні;
- вищий рівень рентабельності. Менші витрати на оборотні кошти дозволяють збільшити рентабельність підприємства, оскільки капітал використовується більш ефективно;
- зменшення фінансових ризиків. Мінімізація витрат на оборотні кошти сприяє стабільнішому фінансовому стану підприємства, знижуючи його вразливість до коливань ринку чи зміни економічної ситуації [20].

Модель мінімізації витрат на оборотні кошти допомагає підприємствам знижувати непотрібні витрати та оптимізувати використання ресурсів, що позитивно впливає на їх фінансову стабільність і рентабельність. Вона вимагає постійного моніторингу і аналізу, а також адаптації до змін в умовах ринку та потребах підприємства.

Теорія динамічного управління оборотними коштами підкреслює важливість гнучкості і здатності адаптувати управління оборотними активами до змінюваних умов ринку та внутрішніх факторів підприємства. Відмінною рисою цього підходу є постійна корекція стратегій залежно від зовнішніх та внутрішніх змін, що впливають на фінансовий стан компанії.

Ринкові умови можуть швидко змінюватися, що впливає на обсяги продажів, ціни, попит на продукцію та рівень кредитних ризиків. Підприємство повинно бути здатне швидко реагувати на ці зміни і коригувати свої фінансові стратегії. Наприклад, у разі економічної кризи або зміни процентних ставок, компанії можуть потребувати перегляду своїх планів щодо рівня запасів, дебіторської заборгованості чи умов кредитування [24].

Динамічне управління вимагає постійного моніторингу грошових

потоків, зокрема прогнозування надходжень та витрат на короткий і середній терміни. Це дозволяє своєчасно визначати, коли підприємству може знадобитися додаткове фінансування або, навпаки, коли можна зменшити обсяги оборотних коштів. Прогнозування грошових потоків здійснюється на основі аналізу поточної фінансової ситуації, сезонних коливань і змін в економічному середовищі. Управління оборотними коштами має бути інтегроване з іншими аспектами фінансової стратегії компанії, такими як управління капіталом, кредитною політикою, інвестиціями та ризиками. Наприклад, при введенні нової стратегії з розширення виробництва чи запуску нових продуктів, компанія повинна врахувати, як це вплине на оборотні кошти та забезпечити відповідну корекцію фінансування.

Динамічний підхід передбачає використання різних фінансових інструментів для забезпечення необхідного рівня ліквідності та мінімізації фінансових ризиків. Це можуть бути короткострокові кредити, факторинг, управління дебіторською заборгованістю або оптимізація запасів. Компанії, які активно використовують фінансові інструменти для покращення оборотності активів, можуть значно підвищити свою здатність адаптуватися до швидких змін у зовнішньому середовищі [23].

Динамічне управління також враховує вплив різних ризиків на ефективність оборотних коштів. До таких ризиків належать зміни в економічній ситуації, коливання валютних курсів, зміни в податковому законодавстві, зміни в політичній ситуації тощо. Важливо мати стратегії для мінімізації цих ризиків, включаючи хеджування, створення фінансових резервів або зміну умов співпраці з постачальниками і клієнтами.

Управління запасами та дебіторською заборгованістю є основними елементами в стратегії динамічного управління оборотними коштами. Підприємство повинно постійно аналізувати рівень запасів і своєчасно оновлювати або коригувати закупки для уникнення перевищення рівня запасів. Водночас важливо ефективно управляти дебіторською заборгованістю, щоб мінімізувати прострочення та неплатежі, що можуть

негативно вплинути на ліквідність [23].

В умовах нестабільного ринку, наприклад, під час економічних спадів або криз, підприємства повинні забезпечити достатній рівень ліквідності, зберігаючи гнучкість для швидкої реакції на зовнішні зміни. Для цього може використовуватись стратегія підтримки більш високих резервів оборотних коштів на випадок непередбачених обставин.

Переваги підходу:

- вища гнучкість в управлінні оборотними коштами;
- здатність швидко адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі;
- зменшення фінансових ризиків через своєчасне коригування стратегії.

Недоліки підходу:

- потребує значних витрат часу та ресурсів для моніторингу і аналізу;
- ризик надмірної реакції на короткострокові зміни, що може призвести до нераціональних рішень;
- необхідність постійного адаптування фінансових стратегій може створювати внутрішню нестабільність [22].

Таким чином, теорія динамічного управління оборотними коштами дозволяє підприємствам гнучко реагувати на зміни в середовищі і оптимізувати свої фінансові стратегії, забезпечуючи стабільну ліквідність і мінімальні фінансові ризики.

Управління оборотними коштами охоплює різні аспекти фінансового менеджменту і потребує використання кількох концептуальних підходів для забезпечення оптимальної ліквідності та ефективності підприємства. Використання цих теорій і моделей дозволяє знижувати фінансові ризики та досягати стабільного розвитку компанії.

1.3. Методичні підходи до оцінки ефективності управління оборотним капіталом підприємства

Оцінка ефективності управління оборотними коштами аграрного підприємства є важливою частиною фінансового аналізу, оскільки від ефективного використання оборотних коштів залежить фінансова стійкість та конкурентоспроможність підприємства. Існують різні методичні підходи до оцінки цього аспекту [25].

Аналіз структури оборотних коштів є важливою складовою загальної оцінки ефективності управління фінансами аграрного підприємства. Він дозволяє виявити, яка частка загальних активів підприємства складається з оборотних коштів, а також визначити їх склад та співвідношення з іншими активами. Це дає змогу оцінити, наскільки оптимально розподілені ресурси підприємства і як вони відповідають вимогам бізнесу [25].

Оборотні кошти включають ресурси, які використовуються в діяльності підприємства протягом одного виробничо-господарського циклу (за рік). Це дозволяє оцінити, яку частину активів підприємство використовує для забезпечення своїх поточних потреб [25]. Для цього використовується коефіцієнт, який показує, скільки з усіх активів підприємства становлять оборотні кошти. Якщо коефіцієнт високий, це може свідчити про високий рівень інвестицій в поточні активи, що забезпечує більшу гнучкість у фінансовому управлінні. Однак, надмірна залежність від оборотних коштів може також вказувати на недостатню частку довгострокових активів, що забезпечують стабільність підприємства.

$$\text{Коефіцієнт частки оборотних коштів} = \frac{\text{Оборотні кошти}}{\text{Загальні активи}} \times 100$$

Важливо розуміти, з яких елементів складаються оборотні кошти, оскільки певні компоненти можуть бути більш або менш ліквідними (швидко перетворюваними на готівку). Наприклад, великі обсяги сировини чи готової продукції можуть вказувати на недостатню швидкість обертання товарів, що

може призводити до зберігання великої кількості коштів без належного використання; якщо заборгованість тривалий час не погашається, це може свідчити про проблеми з ліквідністю або неналежне управління кредитною політикою; надмірна кількість коштів, що знаходяться на рахунках, може вказувати на неефективне використання капіталу. З іншого боку, їх недостатність може бути сигналом про можливі труднощі у фінансуванні операцій [17].

Оцінка змін у структурі оборотних коштів за кілька періодів дозволяє виявити тенденції, що можуть свідчити про поліпшення чи погіршення ефективності управління коштами. Збільшення частки запасів може вказувати на те, що підприємство накопичує запаси у зв'язку з очікуваним підвищенням попиту або сезонними коливаннями виробництва. Зростання дебіторської заборгованості може бути ознакою проблем з платежами клієнтів або невиконанням умов договорів.

Методи аналізу:

– коефіцієнти структури оборотних коштів – це можуть бути різні фінансові коефіцієнти, що дозволяють оцінити ефективність використання оборотних коштів, такі як коефіцієнт оборотності запасів; коефіцієнт дебіторської заборгованості; коефіцієнт обігу грошових коштів;

– порівняння структури оборотних коштів з показниками аналогічних підприємств дозволяє оцінити, наскільки ефективно підприємство управляє своїми ресурсами в порівнянні з конкурентами [49].

Аналіз структури оборотних коштів дозволяє: визначити рівень фінансової стійкості підприємства, оцінити здатність підприємства ефективно використовувати свої ресурси для виконання поточних зобов'язань, виявити проблеми у фінансовому стані, наприклад, надлишок запасів, який може бути замороженням коштів, або високу дебіторську заборгованість, що вказує на проблеми з ліквідністю.

Таким чином, цей аналіз дозволяє аграрному підприємству більш точно визначити, де і як необхідно оптимізувати свої оборотні кошти для

досягнення максимальної ефективності в управлінні фінансами.

Оцінка ліквідності підприємства є важливою складовою частиною аналізу ефективності управління оборотними коштами, оскільки ліквідність визначає здатність підприємства своєчасно виконувати свої короткострокові фінансові зобов'язання. Оцінка ліквідності допомагає зрозуміти, наскільки ефективно підприємство управляє своїми оборотними коштами та чи є у нього достатньо ресурсів для покриття поточних боргів.

Коефіцієнт поточної ліквідності вимірює здатність підприємства покрити свої короткострокові зобов'язання за рахунок усіх поточних активів (тобто активів, що можуть бути швидко реалізовані в грошову форму протягом року). Якщо коефіцієнт більший за 1, це вказує на те, що підприємство має більше поточних активів, ніж поточних зобов'язань, тобто здатне виконати свої зобов'язання в короткостроковій перспективі [49]. Коефіцієнт менше за 1 може свідчити про потенційну фінансову нестабільність, оскільки підприємство може не мати достатньо активів для покриття своїх зобов'язань.

$$\text{Коефіцієнт поточної ліквідності} = \frac{\text{Поточні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$$

Нормативні значення – ідеальний коефіцієнт поточної ліквідності варіюється в залежності від галузі та специфіки підприємства, але зазвичай вважається нормою коефіцієнт 1,5-2 [49].

Коефіцієнт швидкої ліквідності оцінює здатність підприємства покрити свої короткострокові зобов'язання лише за рахунок найбільш ліквідних активів (грошових коштів, дебіторської заборгованості та ринкових цінних паперів), без врахування запасів. Запаси можуть бути менш ліквідними, тому їх часто виключають при розрахунку цього коефіцієнта. Якщо коефіцієнт більше 1, це свідчить про те, що підприємство має достатньо ліквідних активів для покриття своїх короткострокових зобов'язань без необхідності

продавати запаси [49]. Коефіцієнт менше 1 може бути ознакою фінансових труднощів, оскільки підприємство може залежати від реалізації запасів для покриття зобов'язань.

$$\text{Коефіцієнт швидкої ліквідності} = \frac{\text{Поточні активи} - \text{Запаси}}{\text{Поточні зобов'язання}}$$

Нормативні значення – зазвичай нормою є коефіцієнт швидкої ліквідності на рівні 1,0-1,5 [49].

Коефіцієнт абсолютної ліквідності оцінює здатність підприємства покрити свої поточні зобов'язання лише за рахунок грошових коштів і їх еквівалентів (наприклад, короткострокових фінансових інвестицій). Цей показник є найбільш строгим і враховує лише найбільш ліквідні активи. Коефіцієнт близький до 1 або вище свідчить про те, що підприємство може легко покрити свої зобов'язання тільки за рахунок грошових коштів. Низький коефіцієнт може вказувати на те, що підприємство надто залежить від заборгованості або має низьку ліквідність [49].

$$\text{Коефіцієнт абсолютної ліквідності} = \frac{\text{Грошові кошти і їх еквіваленти}}{\text{Поточні зобов'язання}}$$

Нормативні значення зазвичай вважається коефіцієнт, близький до 0,2-0,5, оскільки підприємства рідко покривають всі свої поточні зобов'язання лише за рахунок грошових коштів [49].

Оцінка ліквідності також може проводитися через порівняння структури фінансування підприємства, зокрема, через аналіз частки короткострокових зобов'язань у загальному обсязі зобов'язань. Висока частка короткострокових зобов'язань може свідчити про потенційні проблеми з ліквідністю, якщо підприємство не має достатньо оборотних активів для їх покриття.

Фактори, що впливають на ліквідність, якщо підприємство має високий

рівень запасів або довгострокових дебіторських заборгованостей, це може знижувати ліквідність. Ризики, пов'язані з коливанням цін на сільськогосподарську продукцію або вартість сировини, можуть вплинути на обсяги ліквідних активів [52].

Оцінка ліквідності дає важливу інформацію про фінансову стійкість аграрного підприємства. Високий рівень ліквідності забезпечує підприємству можливість покрити свої зобов'язання, знижуючи ризик фінансових труднощів. Тому важливо регулярно аналізувати ліквідність для прийняття своєчасних управлінських рішень щодо фінансової стратегії підприємства.

Аналіз оборотності оборотних коштів дозволяє виявити, як швидко підприємство може перевертати свої фінансові ресурси (товарно-матеріальні цінності, дебіторську заборгованість тощо) у готівку або інші активи. Основним завданням є оцінка того, наскільки ефективно підприємство управляє своїми ресурсами для забезпечення стабільного виробничого процесу [2].

Коефіцієнт оборотності оборотних коштів відображає кількість разів, коли оборотні кошти "перевертаються" (використовуються) протягом певного періоду, зазвичай року. Чим вищий цей коефіцієнт, тим ефективніше підприємство використовує свої оборотні кошти.

$$\text{Коефіцієнт оборотності} = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Середній обсяг оборотних коштів}}$$

Період обороту оборотних коштів (або середній період обороту) вимірюється в днях і показує, скільки днів в середньому підприємство потребує для того, щоб перевернути свої оборотні кошти. Менший період обороту вказує на високу ефективність управління оборотними коштами. У аграрних підприємствах період обороту може залежати від сезону та циклічності виробництва [16].

$$\text{Період обороту} = \frac{365}{\text{Коефіцієнт оборотності}}$$

Коефіцієнт обігу товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ) дозволяє оцінити швидкість обертання товарно-матеріальних запасів, що є важливим для аграрних підприємств, де велика частина оборотних коштів зосереджена у вигляді матеріальних запасів (насіння, добрива, паливо, корми тощо).

$$\text{Коефіцієнт обігу ТМЦ} = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Середній залишок ТМЦ}}$$

Оборотність оборотних коштів дозволяє визначити, наскільки швидко підприємство генерує доходи за допомогою своїх активів. Чим швидше кошти обертаються, тим більше можливостей для фінансування нових інвестицій і покриття поточних витрат [16].

Оцінка періоду обороту оборотних коштів допомагає виявити, наскільки добре підприємство може управляти своєю ліквідністю. Якщо період обороту занадто довгий, підприємство може мати труднощі з підтримкою оптимального рівня ліквідності, що може призвести до фінансових труднощів.

Швидка оборотність оборотних коштів дає підприємству можливість швидше реагувати на зміни на ринку, закуповувати нові ресурси або інвестувати в розширення виробництва, що підвищує його конкурентоспроможність.

Для аграрних підприємств, де виробничі цикли часто залежать від сезону, аналіз оборотності може допомогти прогнозувати потреби в оборотних коштах в залежності від зміни сезонів, урожаю та інших факторів [55].

Аналіз оборотності оборотних коштів дає важливу інформацію для прийняття управлінських рішень. Якщо підприємство має низьку оборотність, це може свідчити про проблеми в управлінні запасами або дебіторською заборгованістю. У такому разі рекомендується вдосконалити стратегії закупівель, знизити надлишкові запаси, оптимізувати процеси

дебіторської заборгованості, а також використовувати більш ефективні методи фінансування.

Цей аналіз дозволяє зберігати баланс між достатнім рівнем оборотних коштів для безперебійної роботи підприємства і максимізацією прибутковості від їх використання.

Коефіцієнти рентабельності допомагають оцінити, наскільки ефективно підприємство використовує свої оборотні кошти для генерування прибутку. Ось докладний розбір цього підходу [41]:

Рентабельність – це показник, що відображає здатність підприємства генерувати прибуток від своїх активів, зокрема від оборотних коштів. В аграрному секторі цей показник особливо важливий через сезонність виробництва, коливання цін на сільськогосподарську продукцію та інші фактори. Рентабельність показує, наскільки ефективно підприємство використовує свої кошти для отримання прибутку.

Рентабельність продажу показує, скільки прибутку підприємство отримує на кожну одиницю доходу від продажу. Висока рентабельність продажу свідчить про ефективне використання оборотних коштів, оскільки підприємство отримує більше прибутку з кожної одиниці реалізованої продукції.

$$\text{Рентабельність продажу} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Дохід від продажу}} 100 \%$$

Рентабельність оборотних коштів показує, скільки прибутку підприємство генерує з кожної одиниці інвестованих оборотних коштів. Він дозволяє оцінити, наскільки ефективно підприємство використовує свої оборотні кошти, такі як запаси, дебіторська заборгованість, готівка тощо. Високий показник означає, що підприємство вміло управляє своїми оборотними коштами і отримує значний прибуток від їх використання [1].

$$\text{Рентабельність оборотних коштів} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середнє значення оборотних коштів}} \times 100 \%$$

Рентабельність активів включає не лише оборотні, але й необоротні активи підприємства, він дає загальну картину ефективності використання всіх активів підприємства. Висока рентабельність активів означає, що підприємство ефективно використовує свої ресурси, включаючи оборотні кошти, для отримання прибутку.

$$\text{Рентабельність активів} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середня вартість активів}} \times 100 \%$$

Рентабельність власного капіталу оцінює, скільки чистого прибутку підприємство генерує на кожну одиницю власного капіталу. Хоча цей коефіцієнт також не обмежується тільки оборотними коштами, він допомагає визначити загальну ефективність підприємства в частині використання коштів для створення прибутку. Висока рентабельність власного капіталу свідчить про ефективність управління фінансовими ресурсами підприємства.

$$\text{Рентабельність власного капіталу} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}} 100 \%$$

Порівняння коефіцієнтів рентабельності підприємства з середніми галузевими показниками дозволяє виявити сильні й слабкі сторони в управлінні оборотними коштами [27]. Наприклад, аграрні підприємства можуть мати різні рентабельності залежно від типу виробництва (овочі, зернові, тваринництво тощо).

Аналіз зміни рентабельності з року в рік дозволяє оцінити тенденції та визначити, чи покращується ефективність використання оборотних коштів. Підвищення рентабельності зазвичай свідчить про правильні управлінські рішення, в той час як зниження може вказувати на проблеми з ефективністю використання ресурсів.

В аграрному секторі сезонність відіграє значну роль у рентабельності,

особливо в періоди збору врожаю. Важливо враховувати вплив сезонних коливань на показники рентабельності, оскільки вони можуть змінюватися залежно від часу року [53].

Рентабельність є важливим індикатором ефективності управління оборотними коштами, оскільки вона дозволяє підприємству оцінити, наскільки вигідно використовуються оборотні ресурси для генерування прибутку. Оцінка цього показника дає можливість визначити ступінь фінансової стабільності, надійності та потенціалу підприємства для зростання в умовах мінливого ринку.

Аналіз фінансових ризиків є важливою складовою оцінки ефективності управління оборотними коштами аграрного підприємства. Він дозволяє передбачити потенційні труднощі, які можуть виникнути при недостатньому або надмірному використанні оборотних коштів, а також виявити фактори, що впливають на фінансову стійкість підприємства. Ризики недостатності оборотних коштів. Якщо підприємство не має достатньо оборотних коштів для покриття поточних витрат, це може призвести до фінансових труднощів, зокрема: неможливість своєчасної виплати заборгованостей; проблеми з фінансуванням виробничого процесу; відсутність коштів для закупівлі сировини чи матеріалів; втрата можливості реалізувати потенційно вигідні інвестиційні проекти [33].

Методи оцінки ризиків недостатності оборотних коштів: аналіз ліквідності, аналіз грошових потоків та аналіз циклів обороту.

Аналіз ліквідності – використання коефіцієнтів ліквідності, таких як коефіцієнт поточної ліквідності та швидкої ліквідності, щоб оцінити, чи має підприємство достатньо короткострокових активів для покриття зобов'язань.

Аналіз грошових потоків – оцінка прогнозних грошових потоків для виявлення можливих дефіцитів коштів у майбутньому.

Аналіз циклів обороту – оцінка часу, необхідного для перетворення оборотних коштів у готову продукцію і грошові кошти. Високий період обороту може свідчити про потенційні ризики дефіциту.

Ризики надмірної кількості оборотних коштів можуть призвести до неефективного використання ресурсів, що негативно позначається на рентабельності підприємства; зниження рентабельності активів (ROA), оскільки занадто велика частина коштів не генерує прибуток; інфляційних втрат через утримання надмірних запасів або незалучені кошти, які могли б бути інвестовані у більш прибуткові активи [33].

Методи оцінки ризиків надмірних оборотних коштів:

- аналіз коефіцієнтів оборотності – визначення періоду обороту оборотних коштів та оцінка швидкості їх обертання. Якщо оборотність низька, це свідчить про те, що підприємство має надмірні кошти в обігу;
- аналіз рентабельності – вивчення показників рентабельності оборотних коштів, таких як рентабельність продажу або рентабельність активів, для визначення рівня ефективності використання оборотних коштів;
- аналіз структури запасів – оцінка обсягу запасів на складах підприємства та їх відповідності вимогам виробничого процесу. Надмірні запаси можуть сигналізувати про неефективне управління коштами [30].

Вплив зовнішніх факторів на управління оборотними коштами. Окрім внутрішніх факторів (ефективність управлінських рішень, організація процесів), на підприємство можуть впливати зовнішні ризики. Зміни в ринкових цінах можуть сильно впливати на ліквідність і фінансовий стан підприємства, оскільки аграрний сектор часто залежить від зовнішніх ринкових умов. У сільському господарстві погодні умови можуть впливати на врожайність і, відповідно, на потреби в оборотних коштах. Внесення змін до податкового законодавства або кредитної політики може змусити підприємство змінювати стратегію управління оборотними коштами [30].

Методи оцінки зовнішніх ризиків представлені сценарним аналізом та аналізом чутливості.

Моделювання різних сценаріїв зміни зовнішніх факторів, таких як коливання цін на продукцію або валютний ризик, щоб оцінити можливі фінансові наслідки для підприємства.

Оцінка чутливості оборотних коштів до змін зовнішніх факторів, наприклад, до змін цін на сировину або змін курсу валют.

Залучення додаткових джерел фінансування або диверсифікація видів діяльності для зменшення залежності від одного джерела доходу або виду продукції. Використання фінансових інструментів, таких як страхування від ризиків, пов'язаних з коливаннями цін або кліматичними змінами. Підприємства можуть використовувати короткострокові кредити або овердрафти для зниження ризику недостатності коштів на певних етапах виробничого циклу [42].

Аналіз фінансових ризиків допомагає аграрним підприємствам приймати обґрунтовані рішення щодо розподілу і використання оборотних коштів, запобігаючи як надмірному їх накопиченню, так і недостатньому фінансуванню критичних процесів.

Оцінка потреби в оборотних коштах (ПК) є ключовим етапом у фінансовому управлінні аграрним підприємством. Цей метод дозволяє визначити, скільки оборотних коштів потрібно для забезпечення безперебійного процесу виробництва та реалізації продукції. Неправильний розрахунок цієї потреби може призвести до дефіциту або надлишку оборотних коштів, що, в свою чергу, впливає на фінансову стійкість та ефективність підприємства [43].

Визначення обсягу виробничих витрат – потрібно врахувати витрати на сировину, матеріали, паливо, заробітну плату працівникам, амортизацію тощо.

Витрати = Сировина + Матеріали + Пальне + Заробітна плата + Інші витрати

Оцінка необхідного обсягу сировини, матеріалів і готової продукції, які мають бути в наявності на кожному етапі виробництва і реалізації.

Товарні запаси = Сировина + Матеріали + Готова продукція

Запаси визначаються виходячи з обсягу споживання в процесі

виробництва та необхідності забезпечення безперервності циклу.

Розрахунок оборотного капіталу для покриття поточних витрат. Необхідно визначити, скільки коштів потрібно для покриття витрат до того, як підприємство отримає дохід від реалізації готової продукції. Оцінка необхідного рівня оборотних коштів залежить від тривалості виробничого циклу (часу, який проходить від закупівлі сировини до отримання виручки від реалізації готової продукції) [45].

$$\text{ПК} = \text{Сума витрат} \times \text{Час обігу коштів}$$

де «Час обігу коштів» – це час, протягом якого кошти знаходяться в обороті, наприклад, у вигляді товарних запасів.

Визначення тривалості оборотного циклу (ДОЦ) – це період, протягом якого кошти підприємства перетворюються із сировини в готову продукцію, яка потім продається.

$$\text{ДОЦ} = \text{Тривалість періоду обігу запасів} + \text{Тривалість періоду дебіторської заборгованості} - \text{Тривалість періоду кредиторської заборгованості}$$

Враховується не лише поточна потреба в оборотних коштах для забезпечення виробничого процесу, але й потреба в коштах для підтримки фінансової стабільності, тобто на випадок можливих затримок з оплатою дебіторами або поставками товару. Це можуть бути додаткові резерви на випадок коливань на ринку чи інших непередбачуваних ситуацій [7].

$$\text{ПК} = \text{Сировина} + \text{Матеріали} + \text{Готова продукція} + (\text{Витрати на виробництво} \times \text{Час обігу})$$

Цей розрахунок дає підприємству чітке уявлення про необхідний мінімальний обсяг оборотних коштів для ефективного ведення діяльності.

Правильний розрахунок потреби в оборотних коштах дає можливість аграрним підприємствам [29]:

- забезпечити стабільність виробничого процесу;
- оптимізувати використання коштів, що дозволяє знизити витрати на

позикові кошти;

- мінімізувати фінансові ризики, що можуть виникнути через непередбачувані затримки в постачаннях або реалізації продукції;
- підвищити ефективність управління грошовими потоками та забезпечити фінансову стійкість підприємства.

Оцінка ефективності управління оборотними коштами за допомогою моделі фінансових коефіцієнтів. Одним з інструментів для цього є розрахунок інтегрованих фінансових коефіцієнтів, які дозволяють узагальнити різні аспекти управління коштами і порівняти їх із галузевими стандартами або іншими підприємствами. Така модель дає змогу оцінити, наскільки ефективно використовуються оборотні кошти для забезпечення фінансової стійкості та росту підприємства [45].

Коефіцієнт оборотності оборотних активів – оцінює, скільки разів оборотні активи підприємства обертаються (перетворюються в готівку або інші ліквідні засоби) протягом певного періоду. Вищий коефіцієнт свідчить про більш ефективне використання оборотних коштів, оскільки підприємство здатне швидше перевертати свої ресурси в доходи.

$$\text{Оборотність оборотних активів} = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Середня величина оборотних активів}}$$

Перелік обороту оборотних коштів (період обороту) – визначає середній період часу, за який оборотні кошти повністю «обертаються» (відновлюються через продаж продукції або послуг). Чим коротший період обороту, тим швидше підприємство генерує доходи від своїх оборотних коштів. Тривалий період обороту може вказувати на проблеми з ліквідністю або на недостатнє управління запасами [45].

$$\text{Перелік обороту} = \frac{365}{\text{Коефіцієнт оборотності оборотних активів}}$$

Коефіцієнт швидкої ліквідності (так званий «acid-test ratio») – вимірює здатність підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання без

використання запасів (які можуть бути не швидко ліквідними). Коефіцієнт вищий за 1 свідчить про хорошу фінансову стійкість і здатність швидко покрити зобов'язання без залучення запасів.

$$\text{Швидка ліквідність} = \frac{\text{Грошові кошти} + \text{дебіторська заборгованість}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}$$

Коефіцієнт поточної ліквідності (current ratio) – Оцінює здатність підприємства покрити свої короткострокові зобов'язання всіма оборотними активами, включаючи запаси. Коефіцієнт близько 2 або вище вказує на здатність підприємства зберігати ліквідність і ефективно управляти своїми оборотними активами [58].

$$\text{Поточна ліквідність} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}$$

Коефіцієнт рентабельності оборотних активів – оцінює, який чистий прибуток генерується підприємством на кожну одиницю оборотних активів. Вищий коефіцієнт свідчить про більш ефективне використання оборотних коштів для створення прибутку [58].

$$\text{Рентабельність оборотних активів} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середня величина оборотних активів}}$$

Коефіцієнт використання запасів – визначає, скільки разів за період підприємство використовує свої запаси в процесі реалізації продукції. Вищий коефіцієнт вказує на високу ефективність у використанні запасів та менший ризик зберігання зайвих чи неефективних запасів.

$$\text{Коефіцієнт використання запасів} = \frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{Середній залишок запасів}}$$

Моделі фінансових коефіцієнтів дозволяють не лише оцінити поточну ситуацію з оборотними коштами, але й спрогнозувати фінансові потреби, а також допомагають підприємствам приймати рішення щодо оптимізації використання своїх оборотних активів.

Для оцінки ефективності можна порівнювати коефіцієнти з середніми значеннями по галузі. Якщо коефіцієнти підприємства значно нижчі за галузеві стандарти, це може свідчити про неефективне управління оборотними коштами. Об'єднуючи кілька коефіцієнтів в одну модель, можна створити комплексну картину ефективності управління оборотними коштами та зрозуміти, як вони впливають на загальну фінансову ситуацію підприємства.

Переваги цього підходу [22]:

1. Універсальність – коефіцієнти дозволяють порівнювати ефективність управління оборотними коштами в різних підприємствах.

2. Зрозумілість – використання коефіцієнтів дає чітке уявлення про фінансові аспекти управління, доступне навіть для недосвідчених користувачів.

3. Аналітичність – дає змогу виявити слабкі місця в управлінні коштами, наприклад, надмірне використання запасів або недостатню оборотність активів [22].

Цей метод дозволяє не лише оцінити ефективність на поточний момент, а й приймати стратегічні рішення щодо оптимізації оборотних коштів і покращення фінансової стійкості підприємства.

Ці методи допомагають аграрним підприємствам оцінити не лише поточний стан оборотних коштів, а й виявити потенційні проблеми, що можуть впливати на фінансову стабільність і результативність діяльності.

Висновки до розділу 1

1. Оборотні кошти є важливим елементом фінансового забезпечення діяльності підприємства, оскільки вони постійно перебувають у русі та забезпечують виробничий процес. Вони класифікуються на кілька категорій, зокрема грошові кошти, запаси, дебіторську заборгованість та

короткострокові фінансові інвестиції. Специфіка оборотних коштів в аграрному секторі має свої особливості, зокрема сезонність виробничого процесу, залежність від природних факторів і довгий виробничий цикл. Аграрії часто стикаються з необхідністю фінансування сезонних потреб через використання кредитних ресурсів, а також отримують державну підтримку у вигляді дотацій та субсидій. Ці фактори роблять оборотні кошти в аграрному секторі критично важливими для забезпечення безперервності виробництва та оптимізації витрат на різних етапах господарської діяльності.

2. Управління оборотними коштами є важливим елементом фінансового менеджменту, оскільки ефективне використання цих коштів забезпечує стабільність і фінансову ліквідність підприємства. Різноманітні концептуальні підходи, такі як теорія фінансової рівноваги, теорія управління ліквідністю та модель оптимального управління оборотними коштами, фокусуються на досягненні балансу між збереженням ліквідності та забезпеченням фінансової стабільності. Моделі, як-от Cash Conversion Cycle, дають змогу підприємствам скоротити тривалість оборотного циклу, що знижує потребу у зовнішньому фінансуванні. Теорія управління запасами та теорія оптимізації грошових потоків дозволяють зменшити витрати, пов'язані з утриманням запасів і грошових коштів, забезпечуючи їх оптимальний рівень для операційної діяльності. Водночас динамічне управління оборотними коштами вимагає гнучкості, щоб адаптувати стратегії управління до змін у ринковому середовищі та внутрішньому стані підприємства. У підсумку, успішне управління оборотними коштами вимагає інтеграції різних теорій та моделей, що дозволяють знижувати фінансові ризики, підвищувати ефективність використання ресурсів та сприяти сталому розвитку компанії.

3. Оцінка ефективності управління оборотними коштами аграрного підприємства є важливим аспектом фінансового аналізу, оскільки саме від ефективності використання цих коштів залежить фінансова стабільність та конкурентоспроможність підприємства. Підходи до оцінки включають аналіз

структури оборотних коштів, оцінку ліквідності, аналіз оборотності, рентабельності та фінансових ризиків, а також методи розрахунку потреби в оборотних коштах. Кожен з цих підходів дозволяє отримати важливу інформацію для управлінців аграрного підприємства, щоб коригувати фінансову стратегію та оперативно реагувати на зміни в зовнішньому і внутрішньому середовищі. Використання зазначених методів дає змогу не тільки оцінити поточний стан оборотних коштів, але й сприяє своєчасному виявленню можливих фінансових проблем, а також визначенню напрямків для покращення ефективності використання ресурсів підприємства. Сукупність цих методів дозволяє підприємству оптимізувати процеси управління оборотними коштами, що безпосередньо впливає на підвищення його фінансової стійкості та довгострокової успішності на ринку.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ФГ «ОРХІДЕЯ»

2.1. Загальноєкономічна характеристика ФГ «Орхідея»

Фермерське господарство «Орхідея» – сучасне підприємство, яке активно розвивається в галузі сільського господарства. Місцезнаходження господарства – с. Павлівка, Дніпровського району Дніпропетровської області. Воно було засноване у 1995 році, отже має суттєвий досвід ведення господарства. Основна спеціалізація господарства – вирощування зернових культур, серед яких пшениця, ячмінь і кукурудза, а також бобових і насіння культур олійних. Завдяки використанню сучасних агротехнологій, ФГ «Орхідея» забезпечує високу якість та стабільний врожай.

Підприємство також займається вирощуванням овочевих, баштанних культур, кореневих і бульбових рослин. Теплиці, облаштовані сучасними системами клімат-контролю, дозволяють вирощувати продукцію навіть у позасезонний період. У структурі господарства функціонує підрозділ для післяурожайної діяльності, що забезпечує сушіння, очищення та зберігання зібраного врожаю.

Важливим напрямом діяльності господарства є оптова торгівля зерновими культурами, насінням та кормами для тварин. Завдяки цьому ФГ «Орхідея» активно співпрацює з великими аграрними компаніями та приватними фермерами. Також підприємство пропонує допоміжні послуги у сфері рослинництва, зокрема обробіток ґрунту, посів та внесення добрив.

Клієнти цінують ФГ «Орхідея» за стабільність, якість продукції й надійне партнерство. Підприємство постійно вдосконалює свої технології та розширює асортимент продукції, щоб відповідати потребам ринку.

Організаційна структура ФГ «Орхідея» вибудована з метою забезпечення ефективного управління та виконання основних виробничих

процесів. На чолі господарства знаходиться керівник, який відповідає за стратегічне планування та координацію всіх напрямів діяльності. Під керівництвом працюють кілька ключових відділів: рослинництва, післяурожайної діяльності, оптової торгівлі та технічного забезпечення. Кожен відділ очолює менеджер або агроном, який контролює виконання завдань у своїй сфері. Крім того, в структурі є служба бухгалтерії, яка займається фінансовим обліком, і логістичний підрозділ, що забезпечує транспортування продукції та матеріально-технічне постачання.

ФГ «Орхідея» дотримується принципів сталого землеробства, забезпечуючи збереження родючості ґрунту і дбайливе ставлення до довкілля. Велика увага приділяється впровадженню інновацій, як приклад, точне землеробство та біопрепарати для захисту рослин. Завдяки висококваліфікованому персоналу та передовій техніці, господарство гарантує ефективність усіх процесів.

Земельні площі є основним ресурсом ФГ «Орхідея», на яких базується вся його діяльність. Вони забезпечують можливість вирощування зерна, бобових, олійних культур, а також овочів і баштанних рослин. Висока якість та правильний обробіток ґрунтів сприяють отриманню стабільних і високих врожаїв. Рациональне використання земельних площ дозволяє господарству зберігати їх родючість та забезпечувати довгострокову продуктивність. Структурний склад земельних ділянок ФГ «Орхідея» подано у таблиці 2.1.

Аналіз даних таблиці 2.1 вказує на динамічний розвиток і покращення показників використання земель ФГ «Орхідея». У 2019-2023 роках обсяг сільськогосподарських земель зріс на 1,92%, а площа ріллі – на 2,74%, що визначає ефективне використання додаткових земельних ресурсів.

Рівень обробітку землі зріс з 95,9% у 2019 році до 96,7% у 2023 році, що демонструє стабільну та високоякісну агротехнічну діяльність. Кількість землі, що приходить на одного працівника, збільшилася: для сільськогосподарських земель на 8,29%, а для ріллі на 9,16%, що відзначає зростання продуктивності праці.

Склад земельних ділянок ФГ «Орхідея»

Показник Рік	Обсяг с.-г. земель, га	В т. ч. рілля, га	Рівень обробітку землі, %	На 1-го працівника, га	
				с.-г. земель	ріллі
2019	148,4	142,4	95,9	8,729	8,374
2020	148,4	142,2	95,8	9,275	8,884
2021	148,4	142,2	95,8	9,893	9,477
2022	151,3	145,7	96,3	10,083	9,710
2023	151,3	146,3	96,7	9,453	9,141
Зміна 2023 р. від 2019 р., %	101,92	102,74	100,80	108,29	109,16

Такі показники відображають позитивні зміни у використанні ресурсів, раціональне землекористування та підвищення прибутковості роботи господарства.

ФГ «Орхідея» спеціалізується на рослинництві, що є основою його діяльності. Основними культурами для вирощування є зернові, бобові та олійні культури, які забезпечують стабільний прибуток і високу затребуваність на ринку. Крім того, господарство активно спеціалізується на вирощуванні овочів, баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів, що дозволяє урізноманітнити асортимент продукції. Для підвищення продуктивності застосовуються сучасні агротехнології, високоякісне насіння, препарати для захисту рослин.

Для досягнення високих врожаїв використовуються сучасні агротехнічні методи, включаючи точне землеробство, автоматизацію процесів і біологічний захист рослин. Підприємство також дотримується підходів сталого розвитку, зберігаючи родючість ґрунтів і дбайливо використовуючи природні ресурси. Така спеціалізація дозволяє господарству ефективно конкурувати на ринку та підтримувати першокласну якість продукції.

Для детальнішого опису продукції ФГ «Орхідея» і глибшого аналізу діяльності господарства, розглянемо структурний склад продукції (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Обсяги товарної продукції ФГ «Орхідея» та її структура

Вид продукції	2019		2020		2021		2022		2023		2023 до 2019, %
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	
Пшениця	7308,2	27,6	8089,6	27,9	9197,8	29,3	17785,0	40,4	19167,5	40,6	262,27
Ячмінь	1316,8	5,0	989,5	3,4	863,0	2,7	923,3	2,1	986,9	2,1	74,95
Кукурудза	1922,7	7,3	2116,9	7,3	1978,4	6,3	2972,3	6,7	3076,5	6,5	160,01
Соняшник	9765,2	36,9	11129,5	38,4	12092,9	38,5	13786,1	31,3	14877,1	31,5	152,35
Ріпак	5804,1	22,0	6256,5	21,6	6863,5	21,8	8125,7	18,5	8597,6	18,2	148,13
Ін. продукція	324,1	1,2	383,9	1,3	421,3	1,3	443,9	1,0	512,2	1,1	158,03
Всього продукції	26441,1	100	28965,8	100	31416,9	100	44036,5	100	47217,9	100	178,58

Аналіз даних таблиці 2.2 викриває суттєве зростання обсягів товарної продукції ФГ «Орхідея» у 2019-2023 роках. Загальний обсяг продукції зріс на 78,58%, що відзначає значний розвиток господарства. Найбільший приріст показала пшениця, обсяги реалізації якої збільшилися на 162,27%, і в 2023 році вона становила 40,6% у структурі всієї продукції.

Соняшник також залишається ключовою культурою, хоча його частка у структурі продукції зменшилася з 36,9% у 2019 році до 31,5% у 2023 році, а зростання склало 52,35%. Ріпак показав стабільне піднесення обсягу реалізації на 48,13%, хоча його частка у структурі продукції також дещо знизилася.

Найменші темпи зростання спостерігалися в ячменю, обсяг реалізації якого зменшився на 25,05%, і його частка впала до 2,1% у 2023 році. Інша продукція рослинництва демонструє невелике, але стабільне зростання – на 58,03% за цей період. Інформація вказує на те, що господарство ефективно розвиває стратегічно важливі культури, зосереджуючись на найприбутковіших напрямках.

Зрушення для структури товарної продукції ФГ «Орхідея» проілюстровано на рисунку 2.1.

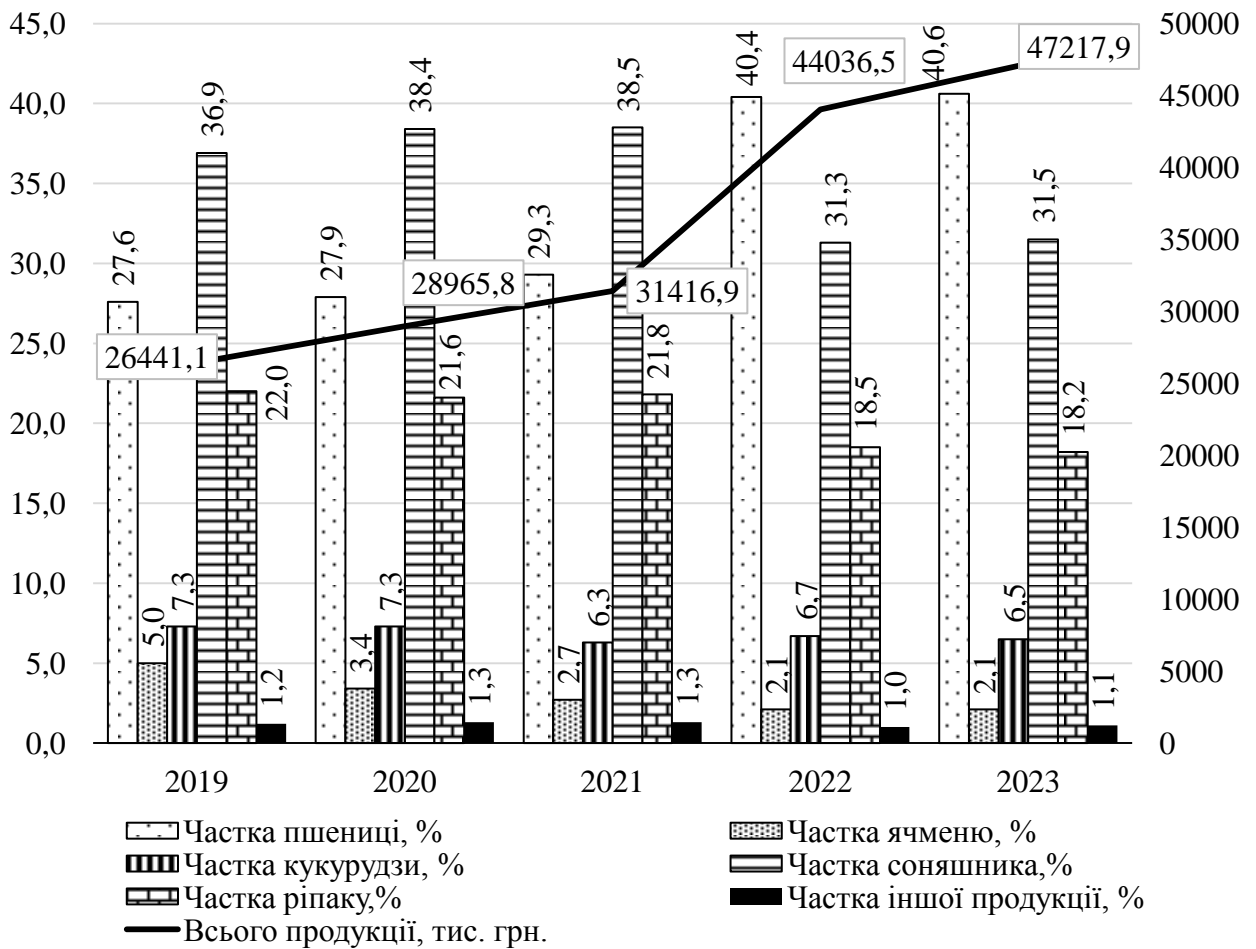

Рис. 2.1. Динаміка товарної продукції ФГ «Орхідея» та зрушення у її структурі

Аналіз динаміки товарної продукції ФГ «Орхідея» та змін в її структурі демонструє суттєве зростання загального обсягу продукції у грошовому вираженні. За період 2019-2023 років загальна вартість продукції зросла з 26441,1 тис. грн до 47217,9 тис. грн, що складає збільшення на 78,5%.

У структурі продукції спостерігається помітне збільшення частки пшениці: з 27,6% у 2019 році до 40,6% у 2023 році, що вказує на переорієнтацію на цю культуру як основний напрямок. Частка соняшника, хоча і залишається значною, знизилася з 36,9% до 31,5%, а частка ріпаку зменшилася з 22,0% до 18,2%, що можливо зумовлене зміною рентабельності цих культур або стратегічними пріоритетами господарства.

Частка ячменю та кукурудзи залишалася стабільно низькою, хоча незначні коливання спостерігаються. Інша продукція становить незначну частку в структурі (близько 1%), що визначає зосередженість господарства на ключових культурах. У цілому трансформації в структурі продукції свідчать про адаптацію до ринкових умов та піднесення ефективності вирощування основних культур.

Про зміни у кількості працівників і продуктивності праці можна дізнатися з даних, наведених у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Зміни трудових ресурсів й ефективність їх застосування ФГ «Орхідея»

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	2023 до 2019, %
Продукція валова, тис. грн.	53797,1	57384,9	63325,8	79405,2	83790,6	155,8
Чисельність працівників середньорічна, чол.	17	16	15	15	16	94,1
Продуктивність праці, тис. грн.	3164,5	3586,6	4221,7	5293,7	5236,9	165,5

Аналіз даних таблиці 2.3 щодо кадрових ресурсів та результативності їх застосування у ФГ «Орхідея» за 2019-2023 роки відображає позитивні тенденції. Загальна продукція зросла з 53797,1 тис. грн. у 2019 році до 83790,6 тис. грн. у 2023 році, що складає 155,8% від початкового рівня. Чисельність працівників зменшилась з 17 осіб у 2019 році до 16 осіб у 2023 році, що є 94,1% від початкового рівня. Продуктивність праці збільшилась з 3164,5 тис. грн на працівника у 2019 році до 5236,9 тис. грн. у 2023 році, що становить 165,5% від початкового рівня. Ці дані вказують на зростання результативності застосування кадрових ресурсів у господарстві. Зростання валової продукції при незначному скороченні кількості працівників вказує на впровадження більш ефективних технологій та організаційних змін, що сприяли підвищенню продуктивності праці. Такі зміни позитивно впливають на прибутковість господарства і його здатність конкурувати на ринку.

Для роботи ФГ «Орхідея» необхідні як основні, так і оборотні кошти, що забезпечують безперебійне функціонування та розвиток підприємства. Основними засобами є земельні ділянки, будівлі, склади, сільськогосподарська техніка (трактори, комбайни, сівалки), іригаційні системи та обладнання для обробки ґрунту, збирання врожаю і післяурожайної діяльності. Серед оборотних засобів важливими є насіння, засоби захисту рослин, добрива, паливно-мастильні матеріали, запасні частини для техніки, а також фінансові ресурси, необхідні для покриття поточних витрат. Поєднання цих засобів дозволяє ефективно організувати процес вирощування, збору, зберігання та продажу продукції, підтримуючи стабільність і конкурентоспроможність господарства.

У таблиці 2.4 показано наявність та ефективність застосування у ФГ «Орхідея» основних й оборотних засобів.

Таблиця 2.4

Динаміка індикаторів забезпеченості та результативності застосування основних і оборотних засобів у ФГ «Орхідея»

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	2023 до 2019, %
Засоби основні, тис. грн.	5547,3	5608,8	5877,6	5925,0	5964,6	107,5
Засоби оборотні, тис. грн.	9680,7	11507,4	11284,4	11783,0	11727,6	121,1
Фондозабезпеченість, тис. грн. / 100 га угідь	3738,1	3779,5	3960,6	3917,4	3943,6	105,5
Фондоозброєність праці, тис. грн. / 1 працівника	32631,1	35054,7	39183,7	39500,1	37278,9	114,2
Фондовіддача	9,698	10,231	10,774	13,402	14,048	144,9
Фондомісткість	0,103	0,098	0,093	0,075	0,071	69,0
Забезпеченість оборотними засобами, тис. грн. / на 100 га угідь	6523,3	7754,3	7604,0	7790,4	7753,8	118,9

Інформація з таблиці 2.4 розкриває позитивну динаміку забезпеченості основними та оборотними засобами у ФГ «Орхідея» впродовж 2019-2023 років. Загальна вартість основних засобів зросла на 7,5%, досягнувши 5964,6

тис. грн. у 2023 році, що вказує на поступове оновлення та розширення технічно-матеріальної бази. Оборотні засоби зросли ще значніше – на 21,1%, до 11727,6 тис. грн, що забезпечило більш ефективну підтримку поточних виробничих процесів.

Фондозабезпеченість (основні засоби на 100 га угідь) збільшилася на 5,5%, що демонструє стабільний рівень забезпечення ресурсами для виробництва. Фондоозброєність праці (основні засоби на одного працівника) зросла на 14,2%, до 37278,9 тис. грн/працівника, що відображає покращення технічної оснащеності та сприяє підвищенню продуктивності праці. Показники результативності застосування засобів також покращилися. Фондовіддача зросла на 44,9%, до 14,048, що означає збільшення обсягів продукції, отриманої на одиницю основних засобів. У той же час фондомісткість зменшилася на 31%, що вказує на підвищення економічності застосування основних засобів.

Забезпеченість оборотними засобами (на 100 га угідь) зросла на 18,9%, до 7753,8 тис. грн., що сприяло покращенню операційної діяльності господарства. Загалом ці зміни відображають ефективне управління ресурсами та підвищення результативності виробничих процесів. Це означає, що на одиницю виробленої продукції витрачається менше ресурсів, що вказує на піднесення продуктивності та рентабельності.

Тож наступним кроком проаналізуємо універсальний показник успішності будь-якого виробництва – рентабельність. Необхідні розрахунки для ФГ «Орхідея» зведено до таблиці 2.5.

Отже, аналіз фінансових результатів роботи ФГ «Орхідея» за 2019-2023 роки демонструє позитивну динаміку обсягів виробництва та прибутковості, але зі стабільним рівнем рентабельності. Обсяги валової продукції зросли на 55,8%, досягнувши 83790,6 тис. грн. у 2023 році. Паралельно зі зростанням обсягів виробництва, собівартість продукції зросла на 56,2%, до 71726,34 тис. грн., а це розпізнає зростання витрат, що можливо зв'язане з інфляційними процесами, подорожчанням ресурсів чи розширенням масштабів діяльності.

Таблиця 2.5

Оцінка основних фінансових результатів роботи ФГ «Орхідея»

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	2023 до 2019, %
Продукція валова, тис. грн.	53797,1	57384,9	63325,8	79405,2	83790,6	155,8
Собівартість виробленої продукції, тис. грн.	45919,3	48912,1	54215,8	68311,6	71726,3	156,2
Прибуток валовий, тис. грн.	7877,9	8472,8	9110,0	11093,6	12064,3	153,1
Рентабельності діяльності, %	17,16	17,32	16,80	16,24	16,82	98,0

Валовий прибуток також збільшився – на 53,1%, до 12064,3 тис. грн. у 2023 році, що вказує на ефективне управління фінансами, попри зростання витрат. Водночас рівень рентабельності діяльності залишився майже незмінним: у 2019 році він становив 17,16%, а у 2023 році – 16,82%, що становить 98% від початкового рівня. Це доводить, що темпи зростання витрат майже пропорційні темпам зростання доходів.

Загалом, підприємство демонструє стабільне фінансове становище, однак для підвищення рентабельності варто зосередитися на зниженні собівартості або оптимізації витрат.

ФГ «Орхідея» демонструє стійкий розвиток завдяки впровадженню сучасних технологій і ефективному управлінню ресурсами. За 2019-2023 роки господарство суттєво збільшило обсяги продукції та покращило показники використання земель і трудових ресурсів. Основний акцент зроблено на вирощуванні зернових і олійних культур, що забезпечують стабільний прибуток і високий попит. Підприємство постійно вдосконалює свою діяльність, дотримуючись принципів сталого розвитку, орієнтуючись на потреби ринку.

2.2. Аналіз фінансового стану та рентабельності ФГ «Орхідея»

Для оцінки успішності управління оборотним капіталом ФГ «Орхідея», необхідно проаналізувати ключові фінансові показники (фінансову стійкість, ліквідність і платоспроможність, рентабельність), які відображають фінансове становище господарства і його джерел фінансування. Важливо оцінити динаміку доходів і витрат, щоб визначити чи визначається результативне використання ресурсів та чи досягаються фінансові цілі. Аналіз структури капіталу допоможе зрозуміти баланс між власних і залучених засобів, що впливає на фінансову сталість фірми. Крім того, слід поглянути на показники оборотності активів, адміністрування дебіторської заборгованості для оцінки результативності операційної діяльності.

Встановити ступінь успішності фінансового менеджменту ФГ «Орхідея» можливо за допомогою показників фінансової стійкості (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Аналіз показників фінансової стійкості ФГ «Орхідея»

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	Норматив	2023 до 2019, %
Коефіцієнт:							
– фінансової стійкості	0,622	0,599	0,560	0,593	0,581	0,7-0,9	93,4
– автономії	0,592	0,563	0,521	0,556	0,543	≥ 0,5	91,7
– мобільності капіталу власного	0,385	0,418	0,343	0,398	0,379	0,4-0,6	98,6
Співвідношення:							
– основного капіталу і власного	0,615	0,582	0,657	0,602	0,621	↓	100,9
– чистого оборотного капіталу і оборотних засобів	0,358	0,350	0,272	0,333	0,311	> 0,1	86,7

Аналізуючи сукупність показників фінансової стійкості ФГ «Орхідея», можна підсумувати наступне:

– коефіцієнт фінансової стійкості за 2023 рік становить 0,581, що є нижчим за норматив (0,7-0,9). Зниження показника з 0,622 у 2019 році до 0,581 у 2023 році на 6,6% вказує на послаблення фінансової стійкості господарства. Це може свідчити про збільшення залежності від залучених фінансових ресурсів або зменшення власних коштів;

– коефіцієнт автономії також знизився з 0,592 у 2019 році до 0,543 у 2023 році. Хоча цей показник залишається вище нормативного мінімуму 0,5, зменшення на 8,3% вказує на зниження незалежності від зовнішнього фінансування, що можливо є ризикованим у разі фінансових труднощів;

– коефіцієнт мобільності капіталу власного знизився з 0,385 у 2019 році до 0,379 у 2023 році. Показник залишився в межах нормативу (0,4-0,6), що відзначає достатню мобільність капіталу, хоча зниження на 1,4% може говорити про певну стабільність, але й про можливе зменшення ліквідності;

– співвідношення основних засобів і власного капіталу залишилось практично незмінним (з 0,615 у 2019 році до 0,621 у 2023 році). Це розпізнає стабільну структуру капіталу, що не потребує значних змін у підтримці фінансової стійкості;

– співвідношення чистого оборотного капіталу та оборотних коштів знизилася з 0,358 у 2019 році до 0,311 у 2023 році (86,7% від рівня 2019 року). Показник залишається в межах нормативу ($> 0,1$), однак його падіння говорить про скорочення маневреності оборотних активів.

Показники фінансової стійкості ФГ «Орхідея» в цілому відповідають нормативним значенням, що віддзеркалює задовільний рівень фінансової стабільності господарства. Проте деякі негативні тенденції, зокрема зниження коефіцієнтів фінансової стійкості й автономії, співвідношення чистого оборотного капіталу й оборотних засобів, потребують уваги. Для покращення фінансової ситуації рекомендується підвищити частку власного капіталу і збільшити рівень мобільності оборотних засобів.

Коливання у показниках фінансової стійкості відобразимо за допомогою графіків (рис. 2.2).

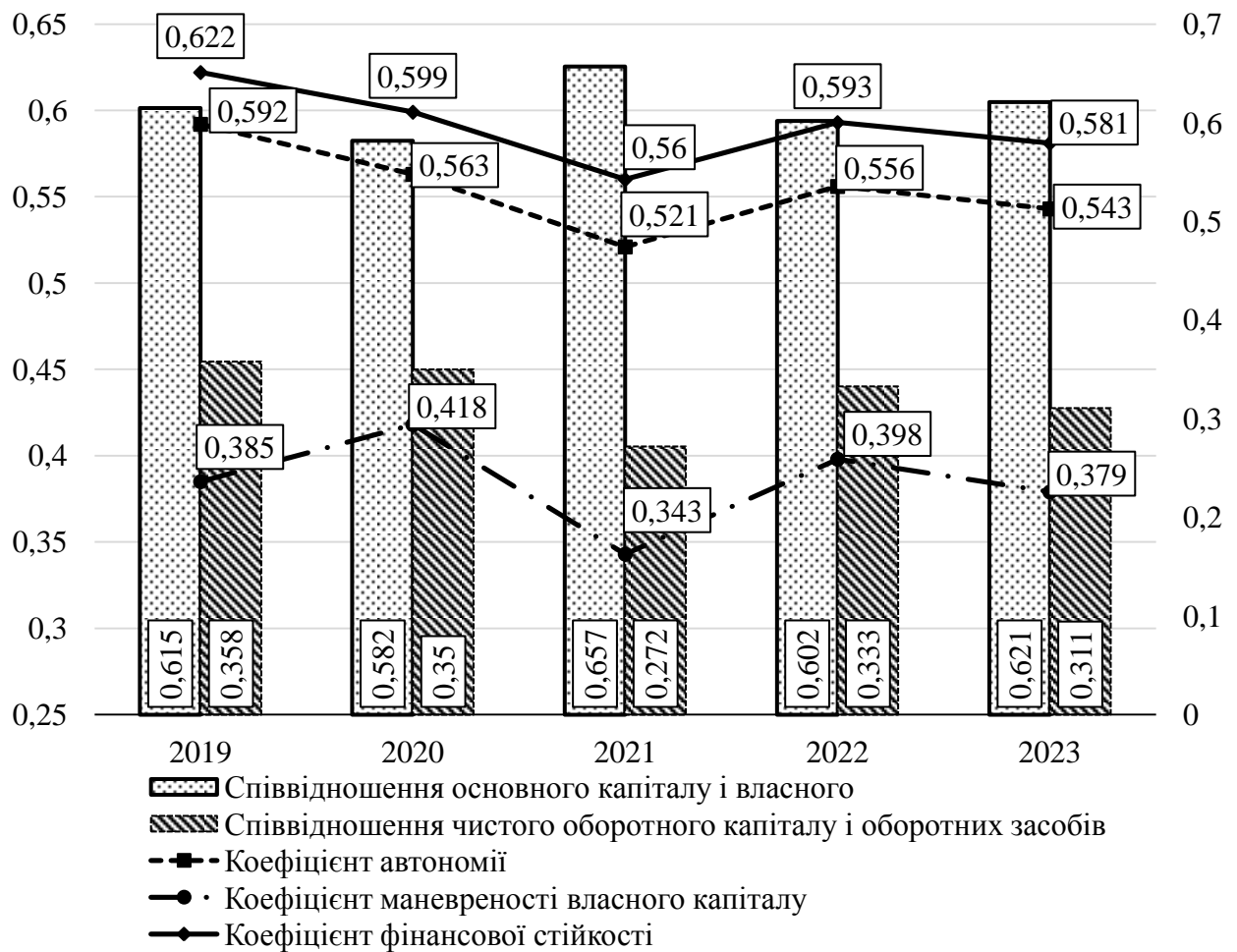

Рис. 2.2. Коливання показників фінансової стійкості ФГ «Орхідея»

Зниження фінансової стійкості ілюструє погіршення здатності підприємства забезпечувати стабільну діяльність і протистояти фінансовим ризикам. Також це вказує на зменшення частки власного капіталу або розширення залежності від залучених ресурсів. Така динаміка може призвести до ускладнень у фінансуванні операційної діяльності та зниження фінансової гнучкості.

Ліквідність для фермерського господарства визначається здатністю швидко перетворювати активи на грошові кошти для перекриття поточних зобов'язань. Високий рівень ліквідності визначає фінансову стабільність господарства та його спроможність оперативно реагувати на фінансові виклики. Для оцінки ліквідності використовують такі показники, як коефіцієнти поточної та швидкої ліквідності. Гарантування належного рівня ліквідності дозволяє уникнути дефіциту коштів і гарантує безперебійне

функціонування господарства. Проаналізуємо ліквідність ФГ «Орхідея» у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Індикатори ліквідності ФГ «Орхідея»

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	Норматив	2023 до 2019, %
Коефіцієнти ліквідності:							
– абсолютної	0,034	0,067	0,038	0,049	0,041	0,1-0,2	119,3
– швидкої	0,794	0,820	0,688	0,807	0,728	0,6-0,8	91,6
– поточної	1,682	1,676	1,494	1,636	1,581	≥ 1	94,0
Співвідношення між заборгованостями дебіторів і кредиторів	1,143	1,159	0,992	1,025	1,039	≈ 1	90,9

Проведений у таблиці 2.7 дослідження дозволило з'ясувати певні підсумки:

– коефіцієнт абсолютної ліквідності демонструє зростання з 0,034 у 2019 році до 0,041 у 2023 році, що становить 119,3% від базового рівня. Однак він залишається нижчим за нормативний діапазон 0,1-0,2, що відзначає недостатній запас грошових коштів для швидкого перекриття зобов'язань;

– коефіцієнт швидкої ліквідності коливався в межах нормативного діапазону 0,6-0,8, але у 2023 році знизився до 0,728 (91,6% від рівня 2019 року). Це відбиває погіршення здатності господарства покривати короткотермінові зобов'язання за рахунок найбільш ліквідних активів;

– коефіцієнт поточної ліквідності у 2023 році становив 1,581, що відповідає нормативному рівню (≥ 1), але вказує на зниження на 6% порівняно з 2019 роком (94%). Це сигналізує про обмеження ресурсів для покриття короткострокових зобов'язань господарства;

– співвідношення заборгованості дебіторів і кредиторів скоротилося на 9,1% порівняно з 2019 роком, досягнувши 1,039 у 2023 році, що близько до оптимального значення 1. Зниження показника наголошує на можливому

затримку надходження дебіторської заборгованості відносно погашення кредиторських зобов'язань.

Хоча деякі показники залишаються в межах нормативів, загальна динаміка свідчить про певне погіршення ліквідності ФГ «Орхідея». Варто звернути увагу на збільшення запасу грошових коштів для поліпшення абсолютної ліквідності, а також ефективніше адміністрування дебіторської й кредиторської заборгованості. Динамічні зміни згаданих індикаторів наочно представлено на рисунку 2.3.

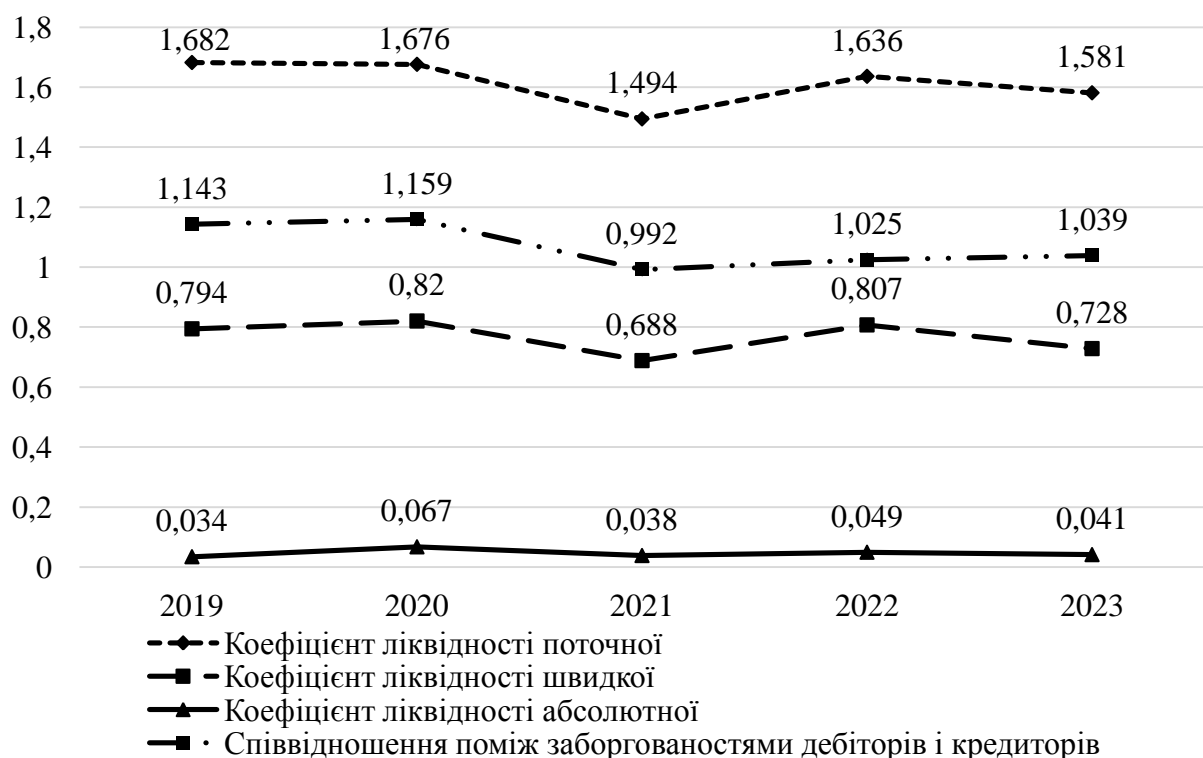

Рис. 2.3. Динамічні зміни індикаторів ліквідності ФГ «Орхідея»

Співвідношення між заборгованостями дебіторів і кредиторів відображає баланс між сумами, які повинні отримати від покупців, і зобов'язаннями перед постачальниками чи іншими кредиторами. Оптимальним значенням цього показника вважається 1, що відбиватиме рівновагу між дебіторською й кредиторською заборгованістю. Якщо показник перевищує 1, це визначає, що господарство утримує більше дебіторської заборгованості, ніж кредиторської, тож можливі затримки в

надходженнях коштів. Зниження показника нижче 1 визначатиме можливе зростання залежності господарства від зовнішніх зобов'язань і створення ризиків для його фінансової стабільності.

Крім індикаторів ліквідності, оцінку успішності управління фермерським господарством можна доповнити оцінкою рентабельності.

Аналіз рентабельності для фермерського господарства включає оцінку результативності авансування ресурсів для отримання прибутку. Основними показниками є рентабельність активів, капіталу та виробництва, які дозволяють визначити, наскільки вигідно працює підприємство. Рентабельність активів демонструє здатність активів генерувати прибуток, тоді як рентабельність капіталу відображає віддачу на вкладений капітал. Аналізуючи рентабельність виробництва, можна оцінити співвідношення прибутку до витрат на виробництво продукції. Зміни в показниках рентабельності дозволяють виявити переваги та недоліки діяльності господарства. Крім того, аналіз допомагає ухвалювати стратегічні рішення щодо оптимізації витрат, підвищення продуктивності та покращення загальної фінансової результативності. В таблиці 2.8 відображено результати аналізу рентабельності за згаданими показниками.

Таблиця 2.8

Показники рентабельності ФГ «Орхідея», %

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	2023 до 2019, %
Коефіцієнти рентабельності:						
– реалізації	6,49	6,54	4,53	5,88	5,98	92,12
– витрат	7,21	7,23	4,84	6,57	6,52	90,44
– активів	21,13	19,94	15,01	23,37	24,77	117,25
– власного капіталу	35,68	35,42	28,80	42,03	45,61	127,83

Аналіз рентабельності ФГ «Орхідея» за 2019-2023 роки у таблиці 2.8 розкриває змішані тенденції в ефективності його роботи. Так, коефіцієнт рентабельності реалізації знизився на 7,88% (до 92,12% від рівня 2019 року),

що може вказувати на певне зменшення ефективності продажів. Рентабельність витрат також зменшилася на 9,56%, досягнувши 90,44% від рівня 2019 року, що відбиває зростання собівартості продукції або недостатню оптимізацію витрат. Позитивною тенденцією є зростання рентабельності активів, яка підвищилася на 17,25%, досягнувши 24,77% у 2023 році. Це ілюструє покращення результативності використання активів господарства для отримання прибутку. Найбільше зростання зафіксовано за коефіцієнтом рентабельності власного капіталу, який зріс на 27,83% і становить 45,61% у 2023 році. Це демонструє високу віддачу на вкладений капітал і зміцнення фінансової сталості господарства.

Таким чином, незважаючи на певне зниження рентабельності реалізації та витрат, позитивні зміни в успішності застосування активів і капіталу розпізнають поліпшення загальної результативності роботи ФГ «Орхідея». Графічне зображення розпізнаних тенденцій представлено на рисунку 2.4.

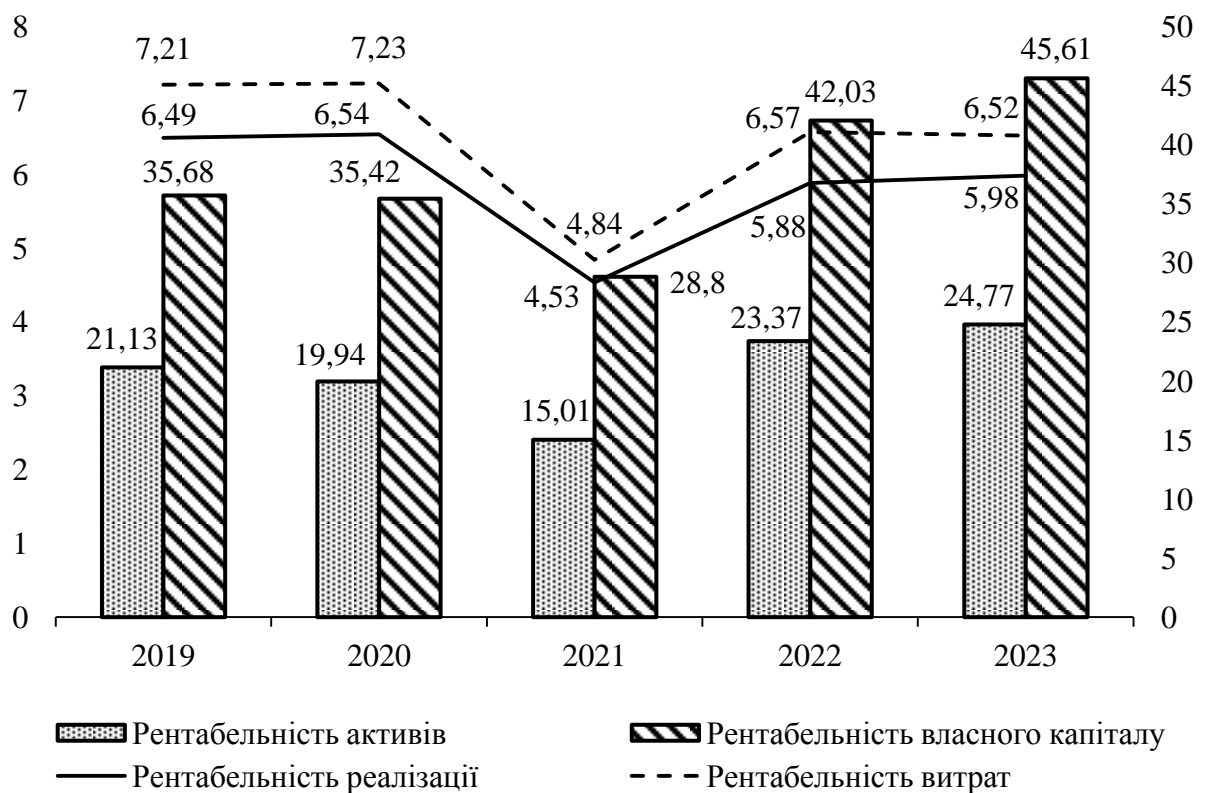

Рис. 2.4. Зрушення у показниках рентабельності ФГ «Орхідея»

Провідним серед коефіцієнтів рентабельності для ФГ «Орхідея» є рентабельність капіталу власного. У 2023 році показник досяг 45,61%, що підтверджує високу ефективність використання вкладеного капіталу для генерування прибутку. Порівнюючи з 2019 роком, рентабельність капіталу власного зросла на 27,83%, що є найвищим темпом зростання серед усіх розглянутих показників. Зростання рентабельності капіталу власного демонструє результативність авансування фінансових ресурсів господарства для одержання прибутку. Це вказує на те, що ФГ «Орхідея» здатне генерувати більший прибуток при меншому обсязі капіталу. Піднесення даного показника також вказує на покращення управління фінансами та підвищення довіри інвесторів.

2.3. Оцінка показників ефективності використання оборотного капіталу

Ефективність оборотного капіталу визначається здатністю господарства здійснювати свою діяльність, використовуючи наявні оборотні засоби (грошові кошти, матеріали, запаси, дебіторську заборгованість) з максимальною вигодою. Це відзначає, що фермерське господарство повинно забезпечити збалансований рівень оборотного капіталу, який дозволяє покривати поточні зобов'язання і підтримувати виробничий процес, при цьому не затримуючи значні ресурси в обороті.

Основні аспекти ефективності включають:

- оборотність капіталу – скільки разів за період оборотний капітал «обертається», тобто використовується для генерації доходу через виробництво та продаж продукції;

- тривалість обороту – скільки часу в середньому займає одне обертання оборотного капіталу, що дозволяє оцінити, наскільки швидко підприємство перетворює ресурси на доходи;

– маневреність капіталу – здатність підприємства використовувати частину оборотних засобів для оперативних потреб без затримки.

Загалом, продуктивність застосування оборотного капіталу вказує на здатність підприємства оптимально керувати своїми ресурсами для забезпечення стійкої й прибуткової діяльності.

Методику оцінювання результативності використання оборотного капіталу фермерського господарства із застосуванням системи коефіцієнтів надано в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Оцінювання ефективності застосування оборотного капіталу ФГ «Орхідея»

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	2023 до 2019, %
Коефіцієнт обертання:						
– оборотного капіталу	5,12	4,54	5,04	5,98	6,25	122,1
– запасів	5,26	5,13	4,71	3,80	3,74	71,2
– заборгованості дебіторської	13,52	11,79	12,46	14,56	14,74	109,0
– заборгованості кредиторської	15,46	13,66	12,36	14,92	15,31	99,1
Тривалість обороту:						
– оборотного капіталу	70,29	79,33	71,41	60,25	57,58	81,9
– запасів	68,49	70,23	76,45	94,65	96,18	140,4
– заборгованості дебіторської	26,63	30,55	28,89	24,72	24,42	91,7
– заборгованості кредиторської	23,29	26,36	29,12	24,12	23,51	100,9

Аналізуючи розрахунки таблиці 2.9 щодо ефективності застосування оборотного капіталу ФГ «Орхідея» за 2019-2023 роки, слід вказати на наступні підсумки:

– обертання оборотного капіталу за п'ять років зросло з 5,12 в 2019 році до 6,25 у 2023 році, що вказує на підвищення продуктивності використання оборотного капіталу. Піднесення показника на 22,1% означає, що бізнес використовує оборотні засоби більш продуктивно, генеруючи більший дохід на одиницю капіталу;

– обертання запасів зменшилося з 5,26 до 3,74, що вказує на погіршення обертів запасів і збільшення часу їх утримання в процесі. Це означає або зростання залишків, або повільніше використання матеріалів у виробничому процесі;

– оборотність дебіторської заборгованості підвищилася з 13,52 у 2019 році до 14,74 у 2023 році, що означає покращення здатності підприємства швидше отримувати оплату від своїх клієнтів. Це зростання на 9% вказує на ефективніше адміністрування дебіторської заборгованості;

– оборотність кредиторської заборгованості зменшилася з 15,46 у 2019 році до 15,31 у 2023 році, що показує стабільний рівень здатності підприємства оплачувати зобов'язання перед постачальниками. Зменшення показника на 0,9% вказує на незначне погіршення в управлінні кредиторською заборгованістю;

– період обертання оборотного капіталу зменшився з 70,29 днів у 2019 році до 57,58 днів у 2023 році, що вказує на прискорення обороту капіталу. Зниження показника на 18,1% демонструє підвищення ефективності в управлінні активами, оскільки підприємство скоротило час, необхідний для того, щоб перетворити капітал у грошові кошти;

– тривалість обороту запасів значно збільшилась з 68,49 до 96,18 днів, що свідчить про необхідність покращення ефективності використання запасів;

– тривалість обертів дебіторської заборгованості скоротилася з 26,63 днів у 2019 році до 24,42 днів у 2023 році, що є позитивною тенденцією. Зниження показника на 8,3% свідчить про скорочення часу, який підприємство витрачає на отримання боргів від своїх клієнтів;

– тривалість обертів кредиторської заборгованості залишалася практично на тому ж рівні, коливаючись між 23,29 днями в 2019 році та 23,51 днями в 2023 році. Цей показник свідчить про стабільність у термінах оплати зобов'язань перед постачальниками.

Таким чином, загальна динаміка показників результативності авансування оборотного капіталу ФГ «Орхідея» є позитивною. Підприємство покращило оборотність як оборотного капіталу, так і дебіторської заборгованості, що показує зростання ефективності його операційної діяльності. Однак є потреба в удосконаленні адміністрування кредиторської заборгованості для підвищення фінансової гнучкості.

Висновки до розділу 2

1. ФГ «Орхідея» демонструє стабільний розвиток та високі показники ефективності у галузі сільського господарства. За період 2019-2023 років підприємство суттєво розширило земельні площі та підвищило рівень їхнього обробітку, що означає раціональне використання ресурсів. Вирощування основних культур, серед як пшениця, соняшник і ріпак, забезпечує господарству стабільний дохід, водночас упровадження сучасних агротехнологій дозволяє зберігати високу якість продукції. Ефективність роботи підвищується завдяки модернізації матеріально-технічної бази та збільшенню продуктивності праці, попри незначне зменшення чисельності працівників. Гнучкість у виборі культур і орієнтація на сталий розвиток сприяють зміцненню конкурентних позицій господарства на ринку. Загалом, ФГ «Орхідея» демонструє позитивні тенденції в усіх аспектах діяльності, що забезпечує його перспективність та економічну стабільність.

2. В результаті аналізу фінансового стану ФГ «Орхідея» можна зробити кілька важливих висновків. Показники фінансової стійкості демонструють зниження на декілька відсотків, що виявляє деяке погіршення здатності підприємства протистояти фінансовим ризикам і залежність від зовнішніх фінансових ресурсів. Ліквідність підприємства також потребує покращення, оскільки коефіцієнт абсолютної ліквідності та швидкої ліквідності

знаходяться на нижчому рівні, ніж нормативні значення. Аналіз рентабельності показує позитивні результати, зокрема зростання рентабельності активів і власного капіталу, що вказує на підвищення прибутковості фінансових ресурсів. Однак, зниження рентабельності витрат і реалізації вказує на необхідність оптимізації витрат і піднесення ефективності продажів.

3. Аналіз показників прибутковості застосування оборотного капіталу ФГ «Орхідея» за 2019-2023 роки показав позитивну динаміку. Обертання оборотного капіталу зросло на 22,1%, що виявляє піднесення ефективності його авансування для генерування доходу. Період обороту оборотного капіталу зменшився з 70,29 до 57,58 днів, що вказує на значне прискорення обороту капіталу та покращення управління активами. Однак, одночасно з цим спостерігається погіршення оборотності запасів, що потребує уваги та покращення використання матеріальних ресурсів. Оборотність дебіторської заборгованості зростає на 9%, що вказує на ефективніше отримання оплат від клієнтів і покращення ліквідності підприємства. Оборотність кредиторської заборгованості зменшилася на 0,9%, однак показник залишився стабільним, що показує збереження рівня фінансової відповідальності підприємства. Тривалість обертів дебіторської заборгованості скоротилася на 8,3%, що показує поліпшення швидкості отримання боргів від клієнтів. Однак є потреба вдосконалити адміністрування кредиторської заборгованості для підвищення фінансової гнучкості. Загалом, ФГ «Орхідея» продемонструвало позитивні результати використання оборотного капіталу, що вказує на зростання продуктивності та покращення фінансових результатів господарства.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Підходи до забезпечення стратегії управління оборотним капіталом підприємства

Для ефективного управління підприємством ключовою умовою є здатність керівників аналізувати результати виробництва та цілеспрямовано спрямовувати зусилля на його розвиток. Серед чинників, що діють на результативність управління оборотним капіталом (УОК) підприємств, слід виділити комплексну оцінку умов його формування та використання, а також дотримання пропорційності. Це передбачає планомірне забезпечення всіх етапів операційного циклу необхідними матеріальними й фінансовими ресурсами, прогнозування розвитку та реалізацію стратегії розширеного відтворення [33].

Головним завданням стратегічного УОК підприємств є забезпечення безперервного функціонування операційного циклу, стійкого утримання позицій на динамічних і надійних ринках із конкурентоспроможною продукцією, яка відповідає вимогам ціни та якості, в умовах постійних економічних змін.

На сучасному етапі розвитку стратегію УОК підприємства можна розглядати у двох основних напрямках: стратегічне планування і виконання цільових стратегічних завдань (рис. 3.1).

Стратегічне планування оборотного капіталу включає формування політики його управління. в рамках операційного циклу, що орієнтована на ефективне використання ресурсів для забезпечення процесу виготовлення продукції та її збуту із забезпеченням створення доданої вартості, необхідної для фінансування наступних циклів підприємства [30].

Рис. 3.1. Стратегічний підхід до управління оборотним капіталом підприємства

Стратегічне планування надає підприємству не лише унікальність, а й визначеність, що дозволяє впевнено оцінювати ефективність здійснених дій і майбутній успіх. Стратегія управління розвитком підприємства має базуватися на діяльності в ключових зонах господарювання та бути спрямованою на загальний розвиток підприємства [2].

Реалізація стратегії УОК ґрунтується на наборі взаємопов'язаних інструментів, серед яких:

- системний аналіз екзогенного та ендогенного середовища, який допомагає оцінити динаміку складу і структури оборотного капіталу в межах бізнес-процесів операційного циклу (постачання, виробництво, реалізація

продукції, розрахунки, інвестиції), вплив факторів на результативність його використання, а також специфіку аграрного виробництва;

– механізм впровадження стратегії відновлення оборотного капіталу забезпечує безперебійне функціонування операційного циклу підприємства, враховуючи узгодженість усіх етапів обігу оборотного капіталу, потреби в матеріальних ресурсах, обсяг випуску й реалізації готової продукції на ринках, ліквідність коштів у розрахунках та авансування вільних грошових коштів;

– контроль за виконанням внутрішньогосподарських планів і бюджетів сприяє збалансуванню оборотного капіталу у виробничому процесі та обігу, збільшенню обсягів продажу, зниженню матеріальних витрат, піднесенню результативності застосування оборотного капіталу та підтримання фінансової стійкості й ліквідності підприємства;

– прогнозування ключових індикаторів оборотного капіталу забезпечує формування прогнозних трендів результативності застосування оборотного капіталу, а також прогнозів щодо загального обсягу продажів, розробку бізнес-планів і перспективних програм розвитку виробництва;

– розробка управлінських рішень щодо коригування політики ефективного кругообігу оборотного капіталу з урахуванням результатів аналізу та моніторингу операційного циклу підприємства [2].

Рішення стратегічних цільових завдань, що виникають під час УОК, визначаються не тільки встановленням перспективних цілей та завдань, а й створенням умов для їх виконання, коригуванням цільових індикаторів в умовах зміненого операційного циклу, моніторингом результатів, що є необхідними для розробки заходів щодо розвитку обраної стратегії.

Стратегія УОК повинна бути ефективною та ретельно продуманою. Водночас вона не повинна бути набором непередбачуваних ізольованих рішень. Кожне рішення має бути частиною чітко структурованої та зрозумілої стратегії. Інакше зосередження тільки на одному напрямку може виявитися контрпродуктивним для фінансової стабільності підприємства.

Тому для успішного УОК необхідно бути готовим до прийняття складних та компромісних рішень у ситуаціях, коли потрібно обирати між кількома суперечливими варіантами (рис. 3.2).

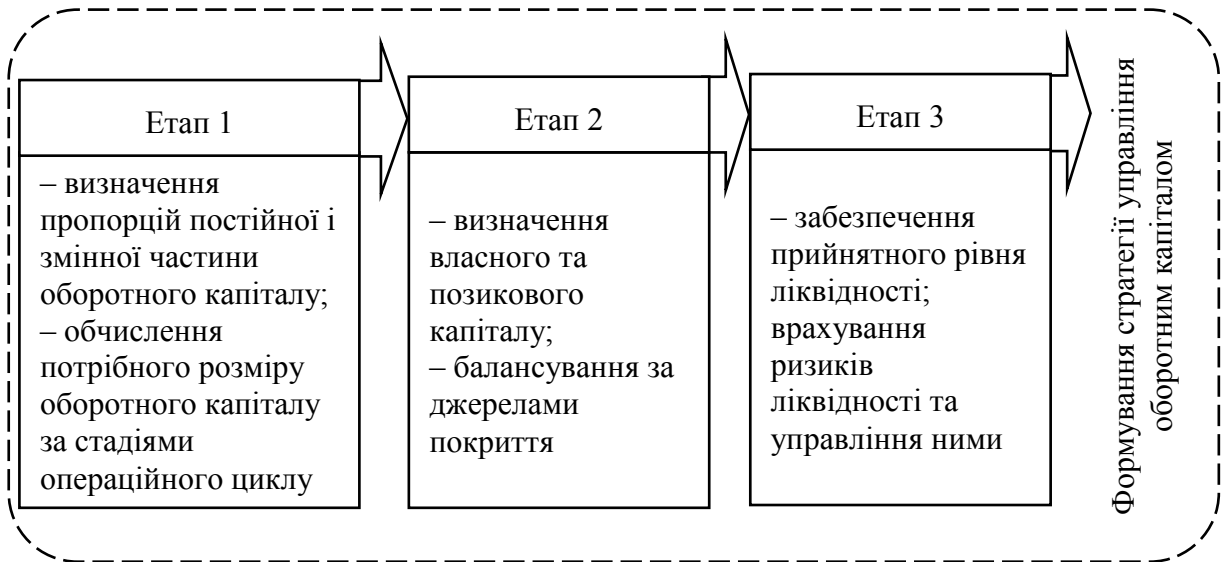

Рис. 3.2. Ключові етапи ухвалення рішень при виборі стратегії управління оборотним капіталом

Реалізація стратегії УОК вимагає вдосконалення інструментів і методів управління, що є найбільш ефективним шляхом стабілізації діяльності підприємства та підвищення прибутковості бізнес-структур, оскільки оборотний капітал проходить всі етапи виробничо-комерційного циклу і має різну тривалість періоду обертання. Наукові дослідження показують, що недостатність оборотного капіталу спричиняє порушення виробничо-комерційного циклу, втрати ліквідності та низького рівня прибутку, а його надлишок – до невиправдано високих обсягів фінансування. Тому важливим є перспективне прогнозування оборотного капіталу за його видами.

Прогнозування є науковим процесом, який полягає в передбаченні напрямків розвитку економіки та її окремих складових у майбутньому або в пошуку оптимальних шляхів досягнення визначених цілей.

Через невизначеність і ризикованість виробництва регулярне прогнозування є важливою умовою успішної економічної діяльності. Окрім

того, передумовами для нього є сезонність аграрного виробництва, циклічні закономірності багатьох його процесів та природні закони розвитку живих організмів, які залучені до процесу виробництва. Системи прогнозування фінансово-господарської діяльності варіюються залежно від обраної політики УОК і можуть відрізнятися як за складом планів, кошторисів і бюджетів, так і за порядком їх розробки та затвердження, а також аналітичними напрямками планування.

В економічній літературі існують різноманітні моделі прогнозування УОК, які ґрунтуються на методиках оцінки вартості оборотного капіталу, складу і структури, результативності застосування складових оборотного капіталу, а також на дії ендогенних та екзогенних чинників на забезпеченість оборотним капіталом бізнес-процесів операційного циклу. Для здійснення стратегічного планування УОК підприємства пропонується прогнозна модель, яка дає змогу визначити перспективний напрямок політики управління формуванням і використанням оборотного капіталу (рис. 3.3).

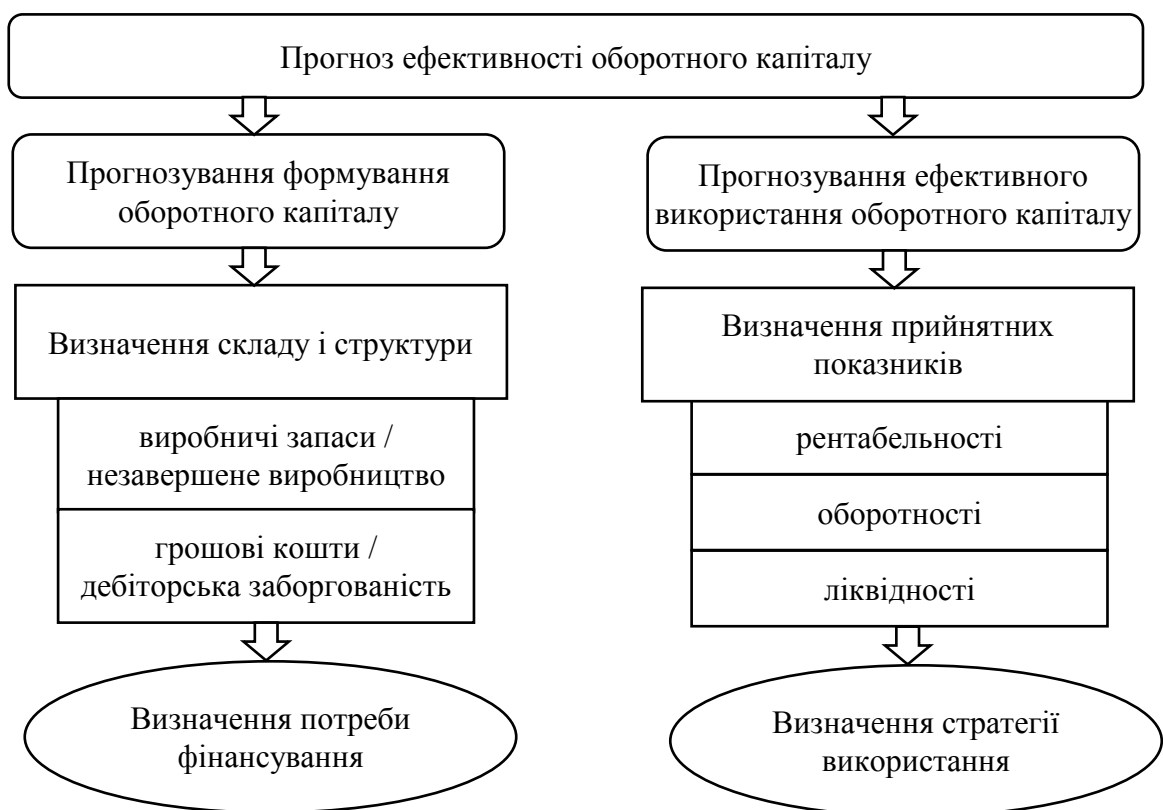

Рис. 3.3. Прогнозна модель управління оборотним капіталом підприємства

Прогнозна модель охоплює два ключових аспекти: прогнозування індикативних показників формування складових оборотного капіталу та оцінку ефективності їх використання. Прогноз формування оборотного капіталу базується на аналізі змін у складі елементів, динамічних структурних зрушень і потреби в фінансуванні оборотного капіталу. Прогноз результативності використання оборотного капіталу ґрунтується на оцінці оборотності, ліквідності та прибутковості оборотного капіталу [58].

Оцінивши результати дослідження, можна зробити заключення, що для розвитку стратегії УОК підприємства необхідно розробити економічну політику, яка гарантуватиме неперервність виробничого процесу та збуту продукції через рівномірний розподіл складових оборотного капіталу серед усіх бізнес-процесів операційного циклу.

На основі запропонованих основних аспектів прийняття рішень щодо УОК підприємств на тактичному рівні та аналізу оптимальних інструментів різних типів політик, було визначено послідовність і критерії розробки політики УОК, а також її структуру та зміст для аграрного підприємства. Отже, планова політика УОК повинна ґрунтуватися на стратегії підприємства, відповідній концепції його розвитку, і включати елементи оперативного, поточного та перспективного планування, з урахуванням цільових завдань на всіх етапах відтворення.

Одним із напрямів розвитку стратегії підприємства є перспективне планування, яке необхідне для ухвалення результативних управлінських рішень. На основі перспективного планування підприємства запропоновано прогнозну модель ефективності УОК, яка включає оцінку та побудову прогнозних трендів за критеріальними індикаторами складових оборотного капіталу на етапах його формування та використання із застосуванням

автоматизованого програмного забезпечення, що підвищує точність прогнозів і якість управлінських рішень.

3.2. Імплементация принципів фінансування складових оборотного капіталу підприємства

Для посилення фінансової стабільності процес управління оборотним капіталом ФГ «Орхідея» вимагає покращення результативності його створення та застосування, що досягається шляхом зниження залежності від кредитних ресурсів і раціонального розподілу фінансових ресурсів господарства.

Поточні рішення в УОК зорієнтовані на його оптимізацію, зокрема через вибір ефективних методів керування запасами, грошовими коштами та заборгованістю дебіторів. Існують два основні тактичні підходи для визначення вимог до обсягів оборотного капіталу, залежно від їх співвідношення з обсягами реалізації: обмежувальний і гнучкий.

За використання обмежувальної тактики обсяги оборотного капіталу підтримуються на мінімально можливому рівні, що означає, що підприємство не формує додаткових резервів і здійснює суворий контроль за розрахунками з постачальниками. Ця стратегія дозволяє знизити витрати на утримання оборотного капіталу і зменшити ризики втрат під час його використання.

Однак за цією моделлю господарство стикається з обмеженими можливостями для збільшення прибутку через розширення своєї діяльності та не може оперативнo адаптуватися до змін ринкової кон'юнктури. Це збільшує ризики, пов'язані з фінансуванням оборотного капіталу. Така політика забезпечує необхідний рівень ліквідності, якщо компанія накопичила невеликі поточні борги та ефективно мінімізує надлишкові запаси й дебіторську заборгованість. Проте за наявності значних поточних боргів і обмеженого оборотного капіталу ліквідність підприємства може

виявитися низькою.

Гнучка тактика полягає у підтримці високого співвідношення поміж оборотним капіталом й обсягом реалізації, при цьому підприємство збільшує ті статті балансу, які дозволяють розширення виробництва відповідно до змін кон'юнктури та стимулюють продажі через надання відстрочок платежів. Серед таких статей можна виділити: гроші, цінні папери, страхові та резервні запаси. Завдяки цьому ліквідність підприємства підвищується, якщо більшість оборотного капіталу формується на довгостроковій основі. Проте такий підхід є витратним, і управління оборотним капіталом має базуватися на балансуванні витрат, що виникають через розширення оборотного капіталу, й вигод, отриманих від його збільшення.

Фінансування оборотного капіталу стратегічно залежить від принципів фінансування його змінної частини. Постійна частина оборотного капіталу встановлюється на рівні мінімальних потреб протягом досліджуваного періоду. Змінна частина являє різницю поміж фактичною потребою в оборотному капіталі та його мінімальними вимогами.

Стратегії фінансування оборотного капіталу компанії залежать від рівня ризику та рентабельності, які організація готова прийняти для забезпечення своєї діяльності. Існують кілька основних підходів до фінансування: консервативна, агресивна, компромісна та гнучка стратегії.

Консервативна стратегія орієнтована на мінімізацію ризиків і підтримку високої ліквідності шляхом фінансування оборотного капіталу переважно з використанням власних коштів та довгострокових зобов'язань.

Агресивна стратегія зосереджена на максимізації прибутковості через збільшення частки короткострокових зобов'язань, що може призвести до зниження ліквідності.

Компромісна стратегія поєднує елементи обох підходів, що дозволяє зберігати стабільний рівень рентабельності та ризику.

Гнучка стратегія дає можливість швидкої адаптації до змін на ринку, але може бути витратною через необхідність утримання значних обсягів

оборотного капітала. Вибір оптимальної стратегії залежить від фінансових цілей підприємства, його ліквідності та ринкової ситуації.

Оборотний капітал, що фінансується за рахунок власних засобів і довгострокових позик, називаються чистим оборотним капіталом (ЧОК), і визначаються як різниця між оборотним капіталом (ОК) і поточними зобов'язаннями (ПЗ). Чим більший чистий оборотний капітал (ЧОК), тим менший ризик падіння ліквідності. Враховуючи підходи до фінансування фіксованої та перемінної частини оборотного капіталу, складається баланс фінансування загальних активів на майбутній період для кожної з чотирьох стратегій. У таблиці 3.1 буде визначено постійну складову оборотного капіталу та сезонну потребу за окремими місяцями.

Таблиця 3.1

Ідентифікація постійної і змінної складової оборотного капіталу, тис. грн.

На кінець місяця	Прогноз потреби ОК	Постійна складова ОК (мінімальні потреби)	Змінна складова ОК (сезонні потреби)	Загальний капітал (активи)
1-го	113420	94154	19266	119384
2-го	115817	94154	21663	121780
3-го	120002	94154	25848	125966
4-го	121363	94154	27209	127327
5-го	121502	94154	27348	127465
6-го	123165	94154	29011	129129
7-го	123453	94154	29299	129416
8-го	123757	94154	29603	129721
9-го	124049	94154	29895	130013
10-го	122946	94154	28792	128909
11-го	121463	94154	27309	127427
12-го	119977	94154	25822	125940

Таблиця 3.2 демонструє баланс фінансування діяльності ФГ «Орхідея» за різними стратегіями. На основі проведеного аналізу можна дійти висновку, що з точки зору оптимізації прибутковості та ризику найефективнішою є стратегія компромісного фінансування.

Таблиця 3.2

Фінансування ФГ «Орхідея» за окремими стратегіями, тис. грн.

Групи активів	Вартість активів	Групи пасивів	Визначена стратегія:			
			ідеальна	агресивна	консервативна	компромісна
Активи необоротні	5964	Довгострокові пасиви (ВК + довгострокові борги)	5964	100118	119384	109751
Постійна складова ОК	94154	Поточні борги	113420	19266	–	9633
Змінна складова ОК	19266					
Загальний капітал	119384	Загальні пасиви	119384	119384	119384	119384
		ЧОК	0	94154	113420	103787

Ця стратегія найкраще досягає балансу між рівнем прибутковості та середнім ризиком, забезпечуючи високу платоспроможність і фінансову стійкість ФГ «Орхідея». Однак, залежно від пріоритетних фінансових цілей на різних етапах розвитку підприємства, можуть бути доцільними інші стратегії фінансування. Загалом, при виборі стратегії фінансування важливо знайти оптимальне співвідношення між прибутковістю використання власного капіталу та ризиком втрати фінансової стійкості підприємства, що оцінюється за величиною його чистого оборотного капіталу.

3.3. Прогнозування оборотного капіталу методом регресійного аналізу

Прогнозування розміру оборотного капіталу методом регресійного аналізу дозволяє більш точно розрахувати необхідний рівень фінансових

ресурсів для підтримки діяльності підприємства. Тож пропонується застосувати даний метод для планування потреби ФГ «Орхідея» в оборотному капіталі. Цей метод може бути застосований як для планування нормованих оборотних коштів (запасів), так і для ненормованих (дебіторської заборгованості, грошей і фінансових вкладень). Однак, якщо для визначення потреби в запасах можна також застосувати складний і трудомісткий розрахунково-аналітичний метод, то для визначення рівня ненормованих оборотних активів метод регресійного аналізу є незамінним.

Загальна економіко-математична модель для оцінки потреби в оборотному капіталі на перспективний період може бути представлена наступним чином [55]:

$$y = a \cdot x + b, \quad (3.1)$$

де y – прогнозована потреба в оборотному капіталі;

x – показники діяльності підприємства (дохід або собівартість);

a – коефіцієнт регресії, що вказує на залежність величини оборотного капіталу від обсягів діяльності;

b – постійна частина оборотного капіталу, яка є незалежною від обсягів діяльності.

Ключовим етапом прогнозування показників є оцінка точності та надійності отриманих прогнозів [56].

Параметри рівняння дозволяють оцінити вплив кожної змінної на результативний показник, але не здатні визначити ступінь взаємозв'язку між факторами та рівнем результату. Сила взаємозв'язку або тіснота зв'язку визначає якість рівняння, а також його теоретичну і практичну цінність. Показником міцності зв'язку є коефіцієнт парної лінійної кореляції (r):

$$R = \frac{\frac{\sum x_i y_i}{n} - \bar{x} \cdot \bar{y}}{\sqrt{\frac{\sum x_i^2}{n} - \bar{x}^2} \cdot \sqrt{\frac{\sum y_i^2}{n} - \bar{y}^2}} \quad (3.2)$$

Про ступінь міцності зв'язку судять за наступними значеннями коефіцієнта [55]:

$|r| \leq 0,5$ – слабкий зв'язок;

$0,5 < |r| < 0,7$ – середній зв'язок;

$|r| \geq 0,7$ – сильний зв'язок.

При використанні цього коефіцієнта для оцінки точності прогнозу слід враховувати, що коефіцієнт парної кореляції, через свою природу, відображає лінійне співвідношення між змінними та характеризує лише взаємозв'язок поміж фактичними та прогнозними значеннями в часових рядах. Навіть якщо коефіцієнт кореляції $R = 1$, це не означає повне співпадіння фактичних і прогнозних значень, а лише свідчить про існування лінійної залежності між рядами [56].

У MS Excel можна застосовувати коефіцієнт детермінації R^2 для оцінки якості рівняння тренду. Коефіцієнт детермінації R^2 вказує, яку частину змінності спостережуваного показника (Y) можна пояснити за допомогою фактора часу (t) в регресійній моделі. Чим вище значення коефіцієнта детермінації R^2 , тим точніше рівняння регресії відображає залежність між часом і показником.

Однак коефіцієнт детермінації R^2 не є єдиним критерієм для оцінки якості рівняння тренду. У деяких випадках він може не відобразити повною мірою всі аспекти залежності між часом і показником. Тому варто використовувати й інші методи оцінки, наприклад, порівнювати контрольні суми теоретичного ряду (обчисленого за рівнянням тренду) з сумою значень фактичного ряду.

Для обчислення теоретичного ряду в MS Excel можна скористатися формулою тренду, яку можна відобразити на діаграмі. Для цього потрібно ввести значення періодів (моментів часу) на робочому аркуші та задати формулу тренду, використовуючи вбудовані функції Excel. Формулу тренду слід ввести в першу комірку діапазону значень показника, пославшись на

відповідну комірку з моментом часу (періодом), а потім розширити її на весь діапазон значень періодів.

Окрім тісноти зв'язку, для оцінки відповідності рівняння реальним процесам або для порівняння точності прогнозів, отриманих за різними моделями, застосовують середню помилку апроксимації (%):

$$\bar{\varepsilon} = \frac{1}{n} \sum_{t=1}^n \frac{|y_t - \hat{y}_t|}{y_t} \times 100\%. \quad (3.3)$$

Цей показник є відносною мірою точності прогнозу, не враховує розмірність досліджуваних характеристик, виражається у відсотках і використовується на практиці для порівняння точності прогнозів, отриманих як за різними моделями, так і для різних об'єктів. Інтерпретація оцінки точності прогнозу за допомогою цього показника ($\bar{\varepsilon}$) виглядає так [56]:

$\bar{\varepsilon} < 10$ – висока

10-20 – хороша

20-50 – задовільна

$\bar{\varepsilon} > 50$ – незадовільна

З урахуванням особливостей формування оборотного капіталу по окремих групах (запаси, дебіторська заборгованість, гроші та фінансові вкладення), доцільно спочатку розробляти однофакторні моделі для розрахунку потреби в кожній групі оборотного капіталу, а потім визначати їх загальну (сумарну) величину. Для цього в якості показників господарської діяльності можуть бути використані:

а) для оборотного капіталу в запасах – собівартість реалізованої продукції;

б) для оборотного капіталу в дебіторській заборгованості, грошах і фінансових вкладеннях – виручка від продажу.

У такому випадку загальна потреба підприємства в оборотному капіталі буде розрахована наступним чином:

$$\sum y = y_1 + y_2 + y_3 \quad (3.4)$$

де $y_1 = a_1 \cdot x_1 + b_1$ – оборотний капітал у запасах (x_1 – собівартість продукції);

$y_2 = a_2 \cdot x_2 + b_2$ – оборотний капітал у заборгованості дебіторів (x_2 – виручка

від продажів);

$y_3 = a_3 \cdot x_3 + b_3$ – гроші й короткострокові фінансові вкладення (x_3 – виручка

від продажів).

Згідно з описаною методикою, в таблиці 3.3 представлені вихідні дані для розробки економіко-математичних моделей планування потреби в оборотному капіталі ФГ «Орхідея».

Таблиця 3.3

Склад і динаміка оборотного капіталу ФГ «Орхідея», тис. грн.

Рік	Запаси	Собівартість	Заборгованість дебіторів	Виручка	Грошові активи	Виручка	Разом оборотного капіталу
	y_1	x_1	y_2	x_2	y_3	x_3	Σy
1 кв. 2019	4031,6	10438,1	4729,4	12278,1	237,2	12278,1	8998,2
2 кв. 2019	4194,3	11303,9	4863,9	13032,4	241,9	13032,4	9300,1
3 кв. 2019	4396,2	11734,6	4963,6	14143,9	243,7	14143,9	9603,5
4 кв. 2019	4430,1	12442,7	4994,3	14342,7	256,3	14342,7	9680,7
1 кв. 2020	4573,2	11815,2	5043,8	14085,2	271,4	14085,2	9888,4
2 кв. 2020	4612,5	11903,5	5052,8	14103,7	253,8	14103,7	9919,1
3 кв. 2020	5012,4	12138,2	5307,2	14133,8	264,1	14133,8	10583,7
4 кв. 2020	5313,3	13055,2	5892,6	15072,2	301,5	15072,2	11507,4
1 кв. 2021	5463,2	13183,3	5964,2	15273,3	294,7	15273,3	11722,1
2 кв. 2021	5074,2	13431,9	5857,1	15659,9	253,1	15659,9	11184,4
3 кв. 2021	5294,2	13592,2	5743,2	16084,2	234,3	16084,2	11271,7
4 кв. 2021	5274,2	14008,4	5757,1	16308,4	253,1	16308,4	11284,4
1 кв. 2022	5329,4	15943,4	5742,7	17943,4	274,1	17943,4	11346,2
2 кв. 2022	5439,2	16741,2	5932,1	18975,2	270,2	18975,2	11641,5
3 кв. 2022	5642,3	17721,6	6074,2	19881,2	214,8	19881,2	11931,3
4 кв. 2022	5560,7	17905,4	5992,1	22605,4	230,2	22605,4	11783,0
1 кв. 2023	5346,7	17442,2	5874,2	21282,2	228,6	21282,2	11449,5
2 кв. 2023	5438,2	17567,6	5764,3	21094,6	223,4	21094,6	11425,9
3 кв. 2023	5625,2	18464,3	5674,1	20761,3	228,3	20761,3	11527,6
4 кв. 2023	5825,2	18252,2	5674,1	20652,5	228,3	20652,5	11727,6

Розрахунок рівняння регресії оборотного капіталу подано в додатку А. Використовуючи вихідні дані, наведені в таблиці 3.3, отримано такі рівняння регресії:

– для оборотного капіталу у запасах:

$$y_1 = 0,1659 x_1 + 2696,5869.$$

Результати кореляційного аналізу економіко-математичних моделей показують високе значення коефіцієнта кореляції $K_1 = 0,8536$, що вказує на сильний зв'язок між досліджуваними параметрами (y_1 і x_1);

– для оборотного капіталу у заборгованості дебіторів:

$$y_2 = 0,0992 x_2 + 3869,2268.$$

Коефіцієнт кореляції $K_2 = 0,7246$ вказує на високу і реальну залежність функції y_2 від аргументу x_2 ;

– для оборотного капіталу у грошах і короткострокових фінансових вкладеннях:

$$y_3 = 0,0054 x_3 + 153,4213.$$

Коефіцієнт кореляції $K_3 = 0,9444$ свідчить про сильний зв'язок між параметрами y_3 і x_3 .

Високі значення коефіцієнтів кореляції K_1 , K_2 , K_3 дозволяють зробити висновок про доцільність і можливість прогнозування оборотного капіталу за допомогою методів регресійного аналізу.

Нижче наведені прогнозні розрахунки потреби ФГ «Орхідея» в оборотному капіталі на 1 квартал 2024 року, які базуються на наступних показниках, що відображають стратегію економічного розвитку підприємства:

– очікуваний обсяг реалізованої продукції – 21374 тис. грн;

– повна собівартість реалізованої продукції – 18341 тис. грн.

Відповідно до цих даних, величина оборотного капіталу за окремими групами буде така:

– для запасів:

$$y_1 = 0,1659 \times 18341 + 2696,5869 = 5738,43 \text{ тис. грн};$$

– для заборгованості дебіторів:

$$y_2 = 0,0992 \times 21374 + 3869,2268 = 5990,24 \text{ тис. грн};$$

– для короткострокових фінансових вкладень і грошей:

$$y_3 = 0,0054 \times 21374 + 153,4213 = 268,52 \text{ тис. грн.}$$

У результаті очікувана потреба в оборотному капіталі може становити:

$$\Sigma y = 5738,43 + 5990,24 + 268,52 = 11997,19 \text{ тис. грн.}$$

Регресійний аналіз дозволяє врахувати статистичні залежності між змінними та вплив різних факторів на оборотний капітал, що дає можливість робити більш точні та обґрунтовані прогнози щодо його необхідної величини.

Висновки до розділу 3

1. Ефективне управління оборотним капіталом підприємства базується на стратегічному плануванні та виконанні цільових завдань, що забезпечують безперебійне функціонування операційного циклу. Важливу роль відіграють системний аналіз середовища, прогнозування індикативних показників капіталу, контроль за виконанням бюджетів та адаптація до змін ринку. Стратегія управління повинна враховувати особливості аграрного виробництва, забезпечувати оптимальний кругообіг капіталу та сприяти стабільності й прибутковості діяльності. Регулярне прогнозування дозволяє приймати ефективні управлінські рішення, що гарантують стійкість підприємства в умовах економічних змін. Вдосконалення методів управління оборотним капіталом сприяє гармонізації довгострокових і короткострокових цілей, формуючи основу для стабільного розвитку підприємства.

2. Для забезпечення фінансової стійкості ФГ «Орхідея» необхідно оптимізувати управління оборотним капіталом, зменшуючи залежність від

позикових коштів і раціонально розподіляючи ресурси. Використання обмежувальної тактики дозволяє знизити витрати, але зменшує можливості для розширення бізнесу, що підвищує ризики. Гнучка стратегія забезпечує можливість швидкої адаптації до змін на ринку, але потребує значних витрат на підтримання оборотного капіталу. Стратегії фінансування оборотного капіталу, такі як консервативна, агресивна, компромісна та гнучка, залежать від рівня ризику та рентабельності підприємства. Найбільш ефективною для ФГ «Орхідея» є компромісна стратегія, оскільки вона досягає оптимального балансу між прибутковістю та ризиком, забезпечуючи фінансову стабільність підприємства.

3. Метод регресійного аналізу є ефективним інструментом для прогнозування потреби в оборотному капіталі, оскільки враховує вплив ключових господарських показників. Результати розрахунків підтвердили сильний взаємозв'язок між параметрами оборотного капіталу та основними економічними показниками, що засвідчують високі значення коефіцієнтів кореляції. Запропонований підхід дозволяє визначати потребу підприємства в оборотному капіталі по окремих групах активів, таких як запаси, дебіторська заборгованість, гроші і короткострокові фінансові вкладення. Розроблена модель забезпечує точні прогнози, які відповідають економічній стратегії підприємства, сприяючи оптимізації управління фінансовими ресурсами. Практичне використання цього методу у ФГ «Орхідея» довело його ефективність для планування фінансових потреб і стратегічного управління.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Результати проведеного дослідження щодо обґрунтування напрямів удосконалення управління оборотним капіталом підприємства дозволяють окреслити такі висновки:

1. Оборотні кошти є важливим елементом фінансового забезпечення діяльності підприємства, оскільки вони постійно перебувають у русі та забезпечують виробничий процес. Вони класифікуються на кілька категорій, зокрема грошові кошти, запаси, дебіторську заборгованість та короткострокові фінансові інвестиції. Специфіка оборотних коштів в аграрному секторі має свої особливості, зокрема сезонність виробничого процесу, залежність від природних факторів і довгий виробничий цикл. Аграрії часто стикаються з необхідністю фінансування сезонних потреб через використання кредитних ресурсів, а також отримують державну підтримку у вигляді дотацій та субсидій. Ці фактори роблять оборотні кошти в аграрному секторі критично важливими для забезпечення безперервності виробництва та оптимізації витрат на різних етапах господарської діяльності.

2. Управління оборотними коштами є важливим елементом фінансового менеджменту, оскільки ефективне використання цих коштів забезпечує стабільність і фінансову ліквідність підприємства. Різноманітні концептуальні підходи, такі як теорія фінансової рівноваги, теорія управління ліквідністю та модель оптимального управління оборотними коштами, фокусуються на досягненні балансу між збереженням ліквідності та забезпеченням фінансової стабільності. Моделі, як-от Cash Conversion Cycle, дають змогу підприємствам скоротити тривалість оборотного циклу, що знижує потребу у зовнішньому фінансуванні. Теорія управління запасами та теорія оптимізації грошових потоків дозволяють зменшити витрати, пов'язані з утриманням запасів і грошових коштів, забезпечуючи їх оптимальний рівень для операційної діяльності. Водночас динамічне

управління оборотними коштами вимагає гнучкості, щоб адаптувати стратегії управління до змін у ринковому середовищі та внутрішньому стані підприємства. У підсумку, успішне управління оборотними коштами вимагає інтеграції різних теорій та моделей, що дозволяють знижувати фінансові ризики, підвищувати ефективність використання ресурсів та сприяти сталому розвитку компанії.

3. Оцінка ефективності управління оборотними коштами аграрного підприємства є важливим аспектом фінансового аналізу, оскільки саме від ефективності використання цих коштів залежить фінансова стабільність та конкурентоспроможність підприємства. Підходи до оцінки включають аналіз структури оборотних коштів, оцінку ліквідності, аналіз оборотності, рентабельності та фінансових ризиків, а також методи розрахунку потреби в оборотних коштах. Кожен з цих підходів дозволяє отримати важливу інформацію для управлінців аграрного підприємства, щоб коригувати фінансову стратегію та оперативно реагувати на зміни в бізнес-середовищі. Сукупність цих методів дозволяє підприємству оптимізувати процеси управління оборотними коштами, що безпосередньо впливає на підвищення його фінансової стійкості та довгострокової успішності на ринку.

4. Фермерське господарство «Орхідея» демонструє стабільний розвиток та високі показники ефективності у галузі сільського господарства. За період 2019-2023 років підприємство суттєво розширило земельні площі та підвищило рівень їхнього обробітку, що свідчить про раціональне використання ресурсів. Вирощування основних культур, таких як пшениця, соняшник і ріпак, забезпечує господарству стабільний дохід, водночас упровадження сучасних агротехнологій дозволяє зберігати високу якість продукції. Ефективність роботи підвищується завдяки модернізації матеріально-технічної бази та збільшенню продуктивності праці, попри незначне зменшення чисельності працівників. Гнучкість у виборі культур і орієнтація на сталий розвиток сприяють зміцненню конкурентних позицій господарства на ринку. Загалом, ФГ «Орхідея» демонструє позитивні

тенденції в усіх аспектах діяльності, що забезпечує його перспективність та економічну стабільність.

5. В результаті аналізу фінансового стану ФГ «Орхідея» можна зробити кілька важливих висновків. Показники фінансової стійкості демонструють зниження на декілька відсотків, що свідчить про деяке погіршення здатності підприємства протистояти фінансовим ризикам і залежність від зовнішніх джерел фінансування. Ліквідність підприємства також потребує покращення, оскільки коефіцієнт абсолютної ліквідності та швидкої ліквідності знаходяться на нижчому рівні, ніж нормативні значення. Аналіз рентабельності показує позитивні результати, зокрема зростання рентабельності активів і власного капіталу, що свідчить про покращення ефективності використання фінансових ресурсів. Однак, зниження рентабельності витрат і реалізації вказує на необхідність оптимізації витрат та підвищення ефективності продажів.

6. В результаті аналізу фінансового стану ФГ «Орхідея» можна зробити кілька важливих висновків. Показники фінансової стійкості демонструють зниження на декілька відсотків, що свідчить про деяке погіршення здатності підприємства протистояти фінансовим ризикам і залежність від зовнішніх джерел фінансування. Ліквідність підприємства також потребує покращення, оскільки коефіцієнт абсолютної ліквідності та швидкої ліквідності знаходяться на нижчому рівні, ніж нормативні значення. Аналіз рентабельності показує позитивні результати, зокрема зростання рентабельності активів і власного капіталу, що свідчить про покращення ефективності використання фінансових ресурсів. Однак, зниження рентабельності витрат і реалізації вказує на необхідність оптимізації витрат та підвищення ефективності продажів.

7. Ефективне управління оборотним капіталом підприємства базується на стратегічному плануванні та виконанні цільових завдань, що забезпечують безперебійне функціонування операційного циклу. Важливу роль відіграють системний аналіз середовища, прогнозування індикативних показників

капіталу, контроль за виконанням бюджетів та адаптація до змін ринку. Стратегія управління повинна враховувати особливості аграрного виробництва, забезпечувати оптимальний кругообіг капіталу та сприяти стабільності й прибутковості діяльності. Регулярне прогнозування дозволяє приймати ефективні управлінські рішення, що гарантують стійкість підприємства в умовах економічних змін. Вдосконалення методів управління оборотним капіталом сприяє гармонізації довгострокових і короткострокових цілей, формуючи основу для стабільного розвитку підприємства.

8. Для забезпечення фінансової стійкості ФГ «Орхідея» необхідно оптимізувати управління оборотним капіталом, зменшуючи залежність від позикових коштів і раціонально розподіляючи ресурси. Використання обмежувальної тактики дозволяє знизити витрати, але зменшує можливості для розширення бізнесу, що підвищує ризики. Гнучка стратегія забезпечує можливість швидкої адаптації до змін на ринку, але потребує значних витрат на підтримання оборотного капіталу. Стратегії фінансування оборотного капіталу, такі як консервативна, агресивна, компромісна та гнучка, залежать від рівня ризику та рентабельності підприємства. Найбільш ефективною для ФГ «Орхідея» є компромісна стратегія, бо встановлюється оптимальний стан між прибутковістю і ризиком, забезпечуючи фінансову стабільність фірми.

9. Метод регресійного аналізу є ефективним інструментом для прогнозування потреби в оборотному капіталі, оскільки враховує вплив ключових господарських показників. Результати розрахунків підтвердили сильний взаємозв'язок між параметрами оборотного капіталу та основними економічними показниками, що засвідчують високі значення коефіцієнтів кореляції. Запропонований підхід дозволяє визначати потребу підприємства в оборотному капіталі по окремих групах активів, таких як запаси, дебіторська заборгованість, гроші і короткострокові фінансові вкладення. Розроблена модель забезпечує точні прогнози, які відповідають економічній стратегії підприємства, сприяючи оптимізації управління фінансовими ресурсами. Практичне використання цього методу у ФГ «Орхідея» довело його

ефективність для планування фінансових потреб і стратегічного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беззубко Б., Ткаченко М. Особливості формування стратегій українських підприємств під час війни. *Галицький економічний вісник*. 2022. Т.78-79. № 5-6. С. 96-102.
2. Бланк І., Стратійчук В. Стратегічна карта управління оборотними активами підприємства торгівлі. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2021. № 2. С. 53-66.
3. Боднар О.А., Семенюк А.І. Формування фінансових результатів сільськогосподарських підприємств. *Modern economics*. 2024. № 44. С. 23-29.
4. Бровко Л.І., Попенко М.С., Черенович О.В. Фінансове забезпечення формування оборотних активів сільськогосподарського підприємства. *Економіка та держава*. 2022. № 1. С. 88-92.
5. Бровко Л.І., Юрченко А.А., Королькова Т.В. Оптимізація оборотних активів та їх вплив на діяльність підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 2. С. 16-22.
6. Бровкова О.Г. Структура фінансового менеджменту підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 2. С. 10-12.
7. Булкін С.С. Формування стійкості та ефективності сільськогосподарського підприємства. *Агросвіт*. 2019. № 24. С. 112-117.
8. Бурдонос Л., Виноградня В. Управління активами підприємства в сучасних умовах. *Науковий збірник «InterConf»*. 2023. № 160. С. 37-43.
9. Вдовенко Л. Ефективність управління активами – основа зростання фінансового потенціалу підприємств аграрного сектора економіки. *Економіка та суспільство*. 2022. №37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-26>
10. Версанова Г.А. Забезпечення фінансової стабільності підприємства за умов змін. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*. 2024. Вип. 1. С. 53-63.

11. Водолазська О.А., Гончарова О.О. Фінансове оздоровлення підприємства як засіб попередження його банкрутства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2018. Вип.32. С. 154-157. URL: <https://ejournal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/435>

12. Водолазська О.А., Петренко К.О. Грошові потоки підприємства: принципи та методи управління. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. № 6 (23). С. 593-598. URL: https://easterneurope-ebm.in.ua/journal/23_2019/90.pdf

13. Дергалюк М.О., Макалюк І.В., Погребняк А.Ю. Роль бізнес-планування у стратегічному розвитку підприємства: аспекти фінансового менеджменту та інвестування. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 9. С. 69-74.

14. Дубей Ю.В. Шляхи підвищення ефективності використання оборотного капіталу промисловими підприємствами України. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2018. № 2. С. 100-108. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2018/2/EV20182_100-108.pdf

15. Ємельянов О.Ю., Гаврась Д.Р., Степанків В.З. Потенціал підвищення фінансової стійкості підприємств: сутність, складники та послідовність оцінювання. *Grail of Science*. 2024. № 36. С. 29-34.

16. Зардова Я.В. Дослідження ефективності використання оборотних активів підприємств. *Ефективна економіка*. 2023. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2023_4_50

17. Іванюта П.В., Пиріжок С.Є. Управління формуванням і розподілом прибутку на підприємстві за допомогою факторного аналізу. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2022. № 28. С. 150-167.

18. Кириченко О.М., Аумпа Д.В. Управління прибутковістю основних бізнес-процесів підприємства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2022. № 2. С. 20-25.

19. Кифяк В.І., Олійник О.Б., Журавель А.С. Цифрові моделі управління фінансовими потоками на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2024. № 3. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/3373>.

20. Кондратенко Н.О., Новікова М.М., Спасів Н.Я. Розвиток системи адаптивного управління фінансовими ресурсами підприємства. *Проблеми економіки*. 2021. № 1 (47). С. 78-84.

21. Костирко Л.А., Конєв В.В. Фінансове прогнозування в антикризовому управлінні підприємств. *Часопис економічних реформ*. 2024. № 1. С. 29-39.

22. Криворучко М.Ю., Постоловка Д.І. Аналіз грошових потоків у системі управління фінансово-господарською діяльністю суб'єктів аграрного бізнесу в умовах дисфункції соціально-економічного розвитку. *Бізнес Інформ*. 2024. № 3. С. 225-234.

23. Купріна Н.М., Васьковська К.О., Пчелянська Г.Б., Величко О.М. Оборотні активи підприємства: аспекти бухгалтерського обліку за національними та міжнародними стандартами та їх класифікація. *Економіка харчової промисловості*. 2020. Т. 12. Вип. 4. С. 65-78.

24. Купріна Н.М., Сарієва Г.І., Ступницька Т.М., Мельник Ю.М., Корчаковська К.В. Сучасний аналіз оборотних активів підприємства в системі застосування аудиту спеціального призначення. *Економіка харчової промисловості*. 2023. Т. 15, Вип. 1. С. 31-43.

25. Купріна Н.М., Шкарупа С.С., Антонюк О.П. Фінансові результати діяльності підприємств: сучасні аспекти методики аналізу в системі управління та розвитку діяльності суб'єктів АПК України. *Економіка харчової промисловості*. 2024. Т. 16, Вип. 2. С. 34-43.

26. Мазур К.В., Кубай О.Г. Менеджмент аграрного підприємства : навч. посіб. Вінниця : ТВОРИ, 2020. 284 с.

27. Маматова Л.Ш. Роль бізнес-планування в управлінні підприємством. *Підприємництво і торгівля*. 2021. №30. С. 44-47.

28. Мордань Є.Ю., Сумченко А.О. Методичний підхід до побудови системи управління оборотними активами підприємства. *Вісник Сумського державного університету. Серія. Економіка*. 2019. № 4. С. 24-34.

29. Олександренко І.В. Управління фінансовою діяльністю сільськогосподарських підприємств в Україні. *Бізнес Інформ*. 2024. № 2. С. 194-201.

30. Олійник Т.І., Чичотка В.В. Планування та обґрунтування напрямів стратегічного управління підприємством. *Економіка. Фінанси. Право*. 2024. № 8. С. 79-83.

31. Павленко О.П., Водолазська О.А. Проблеми та перспективи функціонування спрощеної системи оподаткування в Україні. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. №10. С. 144-157. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-10\(10\)-144-157](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-10(10)-144-157)

32. Панченко В.А. Базисні засади стратегічного менеджменту у сфері забезпечення фінансової безпеки суб'єктів аграрного бізнесу. *Академічні візії*. 2023. №18. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7737259>

33. Партин Г., Папірник С. Забезпечення фінансової стійкості підприємства за умов нестабільності середовища функціонування. *Mechanism of an Economic Regulation*. 2022. № 3-4(97-98). С. 129-135.

34. Партин Г.О., Омелян Х.А. Основні завдання, об'єкти та сучасні особливості фінансового контролінгу в системі управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2024. № 3. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/3377>

35. Пилип'як О.В., Майор О.В., Попович Ю.Г. Теоретичні аспекти формування і використання фінансових ресурсів на підприємстві в сучасних умовах. *Економіка і управління*. 2022. № 1. С. 88-95.

36. Підлипна Р.П., Підлипний Ю.В., Індус К.П. Джерела та проблеми фінансування сільськогосподарських підприємств. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2024. № 5. С. 50-55.

37. Попрозман О.І., Опанасенко О.М. Управління фінансовими ресурсами для оптимізації витрат підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2024. № 1. С. 79-87.

38. Причепя І.В., Лесько О.Й., Сметанюк О.А. Сутність і роль оборотних засобів в системі ефективного управління виробничо-комерційними бізнес-процесами. *Modern Economics*. 2024. № 43(2024). С. 96-101.

39. Сергійчук С., Іщенко О., Дубинська І. Розвиток бізнес-планування в сфері фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва. *Економічний аналіз*. 2020. Т. 30. № 1(2). С. 140-148.

40. Смирна О.В., Бай С.П. Діагностика фінансового стану підприємства: сутність та значення. *Grail of Science*. 2024. № 35. С. 45-48.

41. Сторожук Т.М., Малинич Н.В., Пастух Д.Л. Вплив структури капіталу на фінансову стійкість підприємства. *Економічний вісник. Серія : Фінанси, облік, оподаткування*. 2020. Вип. 5. С. 148-159.

42. Сучасні технології управління : монографія / за ред. док. екон. наук, професора І. О. Кузнецової. Харків : «Діса плюс», 2023. 320 с.

43. Танклевська Н.С., Мірошніченко В.О. Фінансова стійкість підприємств в умовах цифрової економіки. *Бізнес Інформ*. 2024. № 3. С. 249-255.

44. Терещенко С.І., Феда В.В. Ефективне використання оборотних активів підприємством. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Економіка і менеджмент*. 2019. Вип. 2. С. 67-71.

45. Тітенко З.М., Капля З.М. Теоретичні основи механізму управління фінансовою стійкістю підприємства. *Ефективна економіка*. 2024. № 2. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/3127>

46. Тітенко З.М., Пасічний В.А. Підвищення ефективності управління активами підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2024. № 2. С. 95-103.

47. Тітенко З.М., Шнайдер А.В. Роль фінансового планування та прогнозування у забезпеченні фінансової стійкості підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2021. № 9. С. 113-119.

48. Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава: Вид-во ПП «Астрая», 2020. 434 с.

49. Фальченко О.О., Яцина В.В., Кочетова Т.І. Особливості формування фінансових результатів сільськогосподарського підприємства. *Вісник НТУ «ХПІ». Економічні науки*. 2021. №2. С. 32-36.

50. Фінанси підприємств України під час війни та завдання їх повоєнного відновлення : наукова доповідь / за ред. д.е.н. В.В. Зимовця ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Київ, 2023. 54 с.

51. Фурса В.А., Коробцова Д.В., Толкачова Г. В. Оптимізація стратегій управління фінансами підприємства. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2023. № 1-2, С. 54-58.

52. Халатур С.М., Векленко Ю.Г. Інноваційні тренди удосконалення використання оборотних засобів аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2023. № 21. С.59-63

53. Халатур С.М., Ільченко О.О., Запара Ю.С. Фінансовий інжиніринг управління активами аграрних підприємств як запорука забезпечення продовольчої безпеки України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 17. С. 54-58.

54. Халатур С.М., Карамушка О.М., Шапка Я.І. Ключові аспекти фінансового інжинірингу в процесі управління оборотними коштами аграрного підприємства. *Економіка та суспільство*. 2024. № 68. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4901>

55. Черноусова Ж.Т., Фартушний І.Д., Лісовська О.М. Економіко-математичне моделювання управління грошовими активами підприємства у сфері фінансового посередництва. *Підприємництво та інновації*. 2023. Вип. 28. С. 79-86.

56. Ярмак О.В., Меженський М.Ю. Прогнозування фінансової стійкості підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 48. С. 262-266.
57. Ярошевська О.В., Красноступ В.М. Теорія фінансового аналізу стану підприємств України. *Вісник економічної науки України*. 2024. № 1. С. 139-144.
58. Khalatur S., Honcharenko O., Karamushka O., Solodovnykova I., Shramko, I. (2022). Paradigm transformation of the economic crises modeling. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 4(45), pp. 285-297. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.45.2022.3833>
59. Khalatur S., Hrabchuk O., Vodolazska O., Babenko-Levada V., Pavlenko O. (2024). Financing the development of agricultural production in european countries: comparative analysis and experience for Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2(55), 199-212. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.2024.4347>
60. Khalatur S., Kravchenko M., Oleksiuk V., Brovko L., Karamushka O. (2023). Methodological bases of innovation model formation of the agricultural sector of the national economy. *E3S Web of Conferences*, 452/01007. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202345201007>
61. Khalatur, S., Kachula, S., Oleksiuk, V., Kravchenko, M., Klymenko, S. (2023). Anti-crisis management as a basis for the formation of a financial mechanism for the sustainable development of agricultural business. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 5(52), 413-432. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.52.2023.4169>
62. Velychko O., Velychko L., Butko M., Khalatur S. (2019). Modelling of strategic managerial decisions in the system of marketing logistics of enterprise. *Innovative Marketing*, 15(2), 58-70.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Обчислення параметрів рівняння регресії оборотного капіталу у запасах методом МНК

Період	x	y	x ²	xy	Y _p	y ²	y - Y _p	(y - Y _p) ²	y - y _{ср}	(y - y _{ср}) ²	Y _p - y _{ср}	(Y _p - y _{ср}) ²
1 кв. 2019	10438,1	4031,6	108953932	42082244	3365,225	16253799	666,375	444055,7	-1062,22	1128301	-1728,59	2988023,463
2 кв. 2019	11303,9	4194,3	127778155	47411948	3392,209	17592152	802,0913	643350,5	-899,515	809127,2	-1701,61	2895464,139
3 кв. 2019	11734,6	4396,2	137700837	51587649	3425,694	19326574	970,5064	941882,6	-697,615	486666,7	-1668,12	2782628,896
4 кв. 2019	12442,7	4430,1	154820783	55122405	3431,316	19625786	998,7841	997569,6	-663,715	440517,6	-1662,5	2763903,178
1 кв. 2020	11815,2	4573,2	139598951	54033273	3455,049	20914158	1118,151	1250262	-520,615	271040	-1638,77	2685554,139
2 кв. 2020	11903,5	4612,5	141693312	54904894	3461,567	21275156	1150,933	1324647	-481,315	231664,1	-1632,25	2664234,069
3 кв. 2020	12138,2	5012,4	147335899	60841514	3527,89	25124154	1484,51	2203770	-81,415	6628,402	-1565,93	2452121,198
4 кв. 2020	13055,2	5313,3	170438247	69366194	3577,794	28231157	1735,506	3011981	219,485	48173,67	-1516,02	2298319,598
1 кв. 2021	13183,3	5463,2	173799399	72023005	3602,655	29846554	1860,545	3461628	369,385	136445,3	-1491,16	2223558,64
2 кв. 2021	13431,9	5074,2	180415938	68156147	3538,139	25747506	1536,061	2359482	-19,615	384,7482	-1555,68	2420126,395
3 кв. 2021	13592,2	5294,2	184747901	71959825	3574,626	28028554	1719,574	2956934	200,385	40154,15	-1519,19	2307934,298
4 кв. 2021	14008,4	5274,2	196235271	73883103	3571,309	27817186	1702,891	2899837	180,385	32538,75	-1522,51	2318023,555
1 кв. 2022	15943,4	5329,4	254192004	84968756	3580,464	28402504	1748,936	3058776	235,585	55500,29	-1513,35	2290230,65
2 кв. 2022	16741,2	5439,2	280267777	91058735	3598,674	29584897	1840,526	3387534	345,385	119290,8	-1495,14	2235445,261
3 кв. 2022	17721,6	5642,3	314055107	99990584	3632,358	31835549	2009,942	4039865	548,485	300835,8	-1461,46	2135855,266
4 кв. 2022	17905,4	5560,7	320603349	99566558	3618,825	30921384	1941,875	3770878	466,885	217981,6	-1474,99	2175595,084
1 кв. 2023	17442,2	5346,7	304230341	93258211	3583,333	28587201	1763,367	3109462	252,885	63950,82	-1510,48	2281554,691
2 кв. 2023	17567,6	5438,2	308620570	95536122	3598,509	29574019	1839,691	3384464	344,385	118601	-1495,31	2235941,224
3 кв. 2023	18464,3	5625,2	340930374	1,04E+08	3629,522	31642875	1995,678	3982729	531,385	282370	-1464,29	2144152,758
4 кв. 2023	18252,2	5825,2	333142805	1,06E+08	3662,692	33932955	2162,508	4676440	731,385	534924	-1431,12	2048112,239
Разом	289085,1	101876,3	4319560951	1,5E+09	70827,85	5,24E+08		51905548		5325096		48346778,74

a =	0,1658493			y _{ср} =	5093,815	S _x =	2655,666	- середньоквадратичне відхилення в ряду x
b =	2696,58695			x _{ср} =	14454,26	S _y =	515,9988	- середньоквадратичне відхилення в ряду y
Y _p =	0,1658493	* x	+ 2696,58695	xy _{ср} =	74796963	r =	0,853568	- коефіцієнт кореляції
Y _p = a*x + b				x ² _{ср} =	2,16E+08	S _r =	0,062268	- середня похибка коефіцієнту кореляції
				y ² _{ср} =	26213206	dp ² =	2417339	- дисперсія розрахункових значень y
R ² =	0,72857899	- коефіцієнт детермінації				dφ ² =	266254,8	- дисперсія фактичних значень y
						g =	3,013145	- теоретичне кореляційне співвідношення

Таблиця А.2

Обчислення параметрів рівняння регресії оборотного капіталу у заборгованості дебіторів методом МНК

Період	x	y	x ²	xy	Y _p	y ²	y - Y _p	(y-Y _p) ²	y - y _{ср}	(y-y _{ср}) ²	Y _p - y _{ср}	(Y _p -y _{ср}) ²
1 кв. 2019	12278,1	4729,4	150751740	58068046	4338,541	22367224	390,8588	152770,6	-815,45	664958,7	-1206,31	1455181,038
2 кв. 2019	13032,4	4863,9	169843450	63388290	4351,888	23657523	512,012	262156,2	-680,95	463692,9	-1192,96	1423158,233
3 кв. 2019	14143,9	4963,6	200049907	70204662	4361,782	24637325	601,8184	362185,4	-581,25	337851,6	-1183,07	1399650,813
4 кв. 2019	14342,7	4994,3	205713043	71631747	4364,828	24943032	629,4719	396234,9	-550,55	303105,3	-1180,02	1392451,741
1 кв. 2020	14085,2	5043,8	198392859	71042932	4369,74	25439918	674,0599	454356,7	-501,05	251051,1	-1175,11	1380883,21
2 кв. 2020	14103,7	5052,8	198914354	71263175	4370,633	25530788	682,1668	465351,5	-492,05	242113,2	-1174,22	1378785,025
3 кв. 2020	14133,8	5307,2	199764302	75010903	4395,878	28166372	911,3218	830507,4	-237,65	56477,52	-1148,97	1320136,19
4 кв. 2020	15072,2	5892,6	227171213	88814446	4453,969	34722735	1438,631	2069658	347,75	120930,1	-1090,88	1190020,422
1 кв. 2021	15273,3	5964,2	233273693	91093016	4461,075	35571682	1503,125	2259386	419,35	175854,4	-1083,78	1174569,25
2 кв. 2021	15659,9	5857,1	245232468	91721600	4450,447	34305620	1406,653	1978674	312,25	97500,06	-1094,4	1197718,708
3 кв. 2021	16084,2	5743,2	258701490	92374777	4439,144	32984346	1304,056	1700562	198,35	39342,72	-1105,71	1222585,847
4 кв. 2021	16308,4	5757,1	265963911	93889090	4440,523	33144200	1316,577	1733374	212,25	45050,06	-1104,33	1219537,451
1 кв. 2022	17943,4	5742,7	321965604	1,03E+08	4439,094	32978603	1303,606	1699388	197,85	39144,62	-1105,76	1222695,572
2 кв. 2022	18975,2	5932,1	360058215	1,13E+08	4457,889	35189810	1474,211	2173298	387,25	149962,6	-1086,96	1181483,896
3 кв. 2022	19881,2	6074,2	395262113	1,21E+08	4471,99	36895906	1602,21	2567076	529,35	280211,4	-1072,86	1151028,126
4 кв. 2022	22605,4	5992,1	511004109	1,35E+08	4463,843	35905262	1528,257	2335569	447,25	200032,6	-1081,01	1168575,809
1 кв. 2023	21282,2	5874,2	452932037	1,25E+08	4452,144	34506226	1422,056	2022245	329,35	108471,4	-1092,71	1194007,421
2 кв. 2023	21094,6	5764,3	444982149	1,22E+08	4441,238	33227154	1323,062	1750494	219,45	48158,3	-1103,61	1217959,922
3 кв. 2023	20761,3	5674,1	431031578	1,18E+08	4432,287	32195411	1241,813	1542100	129,25	16705,56	-1112,56	1237796,578
4 кв. 2023	20652,5	5674,1	426525756	1,17E+08	4432,287	32195411	1241,813	1542100	129,25	16705,56	-1112,56	1237796,578
Разом	337713,6	110897	5897533990	1,89E+09	88389,22	6,19E+08		28297485		3657320		25366021,83

a =	0,09923339		y _{ср} =	5544,85	Sx =	3122,581	- середньоквадратичне відхилення в ряду x	
b =	3869,22677		x _{ср} =	16885,68	Sy =	427,6283	- середньоквадратичне відхилення в ряду y	
Y _p =	0,09923339	* x +	3869,22677	xy _{ср} =	94596139	r =	0,724611	- коефіцієнт кореляції
Y _p = a*x + b				x ² _{ср} =	2,95E+08	Sr =	0,108958	- середня похибка коефіцієнту кореляції
				y ² _{ср} =	30928228	dp ² =	1268301	- дисперсія розрахункових значень у
R ² =	0,52506137	- коефіцієнт детермінації				dφ ² =	182866	- дисперсія фактичних значень у
						g =	2,633569	- теоретичне кореляційне співвідношення

Таблиця А.3

Обчислення параметрів рівняння регресії оборотного капіталу у грошових активах методом МНК

Період	x	y	x ²	xy	Y _p	y ²	y - Y _p	(y-Y _p) ²	y - y _{ср}	(y-y _{ср}) ²	Y _p - y _{ср}	(Y _p -y _{ср}) ²
1 кв. 2019	12278,1	237,2	150751740	2544022	154,5371	42931,84	52,66295	2773,386	-37,15	1380,123	-89,8129	8066,365961
2 кв. 2019	13032,4	241,9	169843450	2891890	154,6162	49239,61	67,28379	4527,109	-22,45	504,0025	-89,7338	8052,153236
3 кв. 2019	14143,9	243,7	200049907	3234710	154,6528	52303,69	74,04717	5482,984	-15,65	244,9225	-89,6972	8045,582882
4 кв. 2019	14342,7	256,3	205713043	3303124	154,6614	53038,09	75,63856	5721,191	-14,05	197,4025	-89,6886	8044,037306
1 кв. 2020	14085,2	271,4	198392859	3188889	154,6404	51256,96	71,75956	5149,434	-17,95	322,2025	-89,7096	8047,804908
2 кв. 2020	14103,7	253,8	198914354	3226927	154,6534	52349,44	74,14663	5497,723	-15,55	241,8025	-89,6966	8045,486279
3 кв. 2020	14133,8	264,1	199764302	3238054	154,655	52486,81	74,44502	5542,061	-15,25	232,5625	-89,695	8045,196474
4 кв. 2020	15072,2	301,5	227171213	3564575	154,6948	55932,25	81,80517	6692,086	-7,85	61,6225	-89,6552	8038,049601
1 кв. 2021	15273,3	294,7	233273693	3645737	154,7067	56977,69	83,99332	7054,878	-5,65	31,9225	-89,6433	8035,925468
2 кв. 2021	15659,9	253,1	245232468	3775602	154,7196	58129,21	86,3804	7461,573	-3,25	10,5625	-89,6304	8033,608551
3 кв. 2021	16084,2	234,3	258701490	3977623	154,753	61157,29	92,54701	8564,95	2,95	8,7025	-89,597	8027,62473
4 кв. 2021	16308,4	253,1	265963911	4062422	154,7627	62050,81	94,33732	8899,53	4,75	22,5625	-89,5873	8025,887909
1 кв. 2022	17943,4	274,1	321965604	4595305	154,8004	65587,21	101,2996	10261,61	11,75	138,0625	-89,5496	8019,135392
2 кв. 2022	18975,2	270,2	360058215	4975297	154,8332	68748,84	107,3668	11527,62	17,85	318,6225	-89,5168	8013,253373
3 кв. 2022	19881,2	214,8	395262113	5344067	154,8688	72253,44	113,9312	12980,33	24,45	597,8025	-89,4812	8006,891651
4 кв. 2022	22605,4	230,2	511004109	6198401	154,8978	75185,64	119,3022	14233	29,85	891,0225	-89,4522	8001,688486
1 кв. 2023	21282,2	228,6	452932037	5716399	154,8677	72145,96	113,7323	12935,04	24,25	588,0625	-89,4823	8007,084394
2 кв. 2023	21094,6	223,4	444982149	5514128	154,8289	68329,96	106,5711	11357,4	17,05	290,7025	-89,5211	8014,024662
3 кв. 2023	20761,3	228,3	431031578	5362644	154,8122	66718,89	103,4878	10709,72	13,95	194,6025	-89,5378	8017,013759
4 кв. 2023	20652,5	228,3	426525756	5210626	154,7799	63655,29	97,52009	9510,168	7,95	63,2025	-89,5701	8022,800691
Разом	337713,6	4887	5897533990	83570440	3094,742	1200479		166881,8		6340,47		160609,6157

a =	0,00538496			y _{ср} =	244,35	Sx =	3122,581	- середньоквадратичне відхилення в ряду x
b =	153,421286			x _{ср} =	16885,68	Sy =	17,80515	- середньоквадратичне відхилення в ряду y
Y _p =	0,00538496	* x		xy _{ср} =	4178522	r =	0,944388	- коефіцієнт кореляції
		+	153,421286					
Y _p = a*x + b				x ² _{ср} =	2,95E+08	Sr =	0,024807	- середня похибка коефіцієнту кореляції
				y ² _{ср} =	60023,95	dp ² =	8030,481	- дисперсія розрахункових значень y
R ² =	0,89186861		- коефіцієнт детермінації			df ² =	317,0235	- дисперсія фактичних значень y
						g =	5,032978	- теоретичне кореляційне співвідношення